

Гўзал ва бетакроримсан, муқаддас Ватаним, жоним сенга фидо, Ўзбекистоним!

O'zingni angla!

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

2016-yil 8 - iyun, chorshanba

№ 23 (982)

1996-yil dekabrda chiqarilgan boshlagan

Elektron manzil: info@uzhurriyat.uz

www.uzhurriyat.uz

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

1 июнь — Халқаро Болаларни ҳимоя қилиш кунини юртимиз бўйлаб кенг нишонланди.

2 июнь кунини Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг «Муборак рамазон ойини муносиб тарзда ўтказиш тўғрисида» ги Қарори матбуотда эълон қилинди.

3 июнь кунини Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг «Ўзбекистон Республикаси Давлат мустақиллигининг йигирма беш йиллик байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш тўғрисида» ги Қарори матбуотда эълон қилинди.

Шанхайда бўлиб ўтган «World Travel Travel Fair» ҳамда Япониядаги «Saitama International Fair — 2016» халқаро сайёҳлик ярмаркаларида Ўзбекистоннинг туризм салоҳияти эътироф этилди.

Лондонда таълим ва маданият соҳаларидаги ўзаро ҳамкорликка бағишланган давра суҳбати бўлиб ўтди. Иштирокчилар Ўзбекистонда баркамол, билимли авлод вояга етатишнинг алоҳида таъкидлади.

Италиянинг Казерта шаҳрида республикамизнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ва инвестициявий салоҳиятига бағишланган тақдирот бўлиб ўтди.

Ўзбекистон пиллачилари 26,2 минг тоннадан зиёд пилла тайёрлаб, йиллик шартнома мажбуриятини бажарди.

«HURRIYAT» газетаси «Ўзбекистон ҳаво йуллари» миллий авиакомпанияси самолётларида ҳам йўловчиларнинг доимий ҳамроҳи.

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИНИНГ ЙЎЛЛАНМАСИ БИЛАН

САМАРҚАНД — ЕР ЮЗИНИНГ САЙҚАЛИ

Самарқанд сайқали рўйи замин аст,
Жамолнинг кўриб ким бўлмаган маст.
Ой илиниб қолар гўлларнингга,
Юлдузларнинг жойи чинорингдан паст.

Самарқанд деган сўзнинг жаранглариди, оҳангларида бир сир бор, сеҳр, қудрат бор. Юрагинг ҳаприқиб кетади бу сирдан, яшагинг келиб кетади бу сеҳрдан, қувватга инасан бу сўздан. Самарқанд тарих зарварларида ҳаммаша голиб, дунё гўзалликлари жамланган юрт бўлиб келган.

Ер юзининг сайқали деб тан олинган юртимиз собиқ тузум ҳукмронлиги даврида кундан-кунга сўлиб бораётган дарахтга ўхшарди. Соҳибқирон Амир Темурдан мерос ўн тўрт боғнинг номлари китобларда қолган эди.

Оламга машҳур обидаларимиз харобаларга айланиб бораётгани ҳам сир эмас эди. Маърифат ва зиё аҳлининг ҳам қўли қалта эди. Мустақиллик куёши шаҳримиз кўчаларига ҳам

нур бўлиб кирди. Кенг қўламда ободонлаштириш ишлари олиб борилди. Ўзгаришлар кўпчилигидан нафақат меҳмонлар, ўзимиз ҳам эски кўчаларни танимай қоламиз. Ҳар кунини бир янгилик. Самарқанд азалдан ери, суви, ҳавоси, тарихий обидалари билан жаҳонга машҳур юрт. Шаҳар ҳақида сўз кетганда, албатта, унинг осори-атиқалари, бой тарихига тўхталмай илож йўқ. Мустақиллик туғайли узоқ йиллар давомида оёқости бўлиб ётган зиёратгоҳлар, азиз қадимжоларнинг асл шўхрати қайта тикланди, обод масканларга айлантирилди.

Биргина Хожа Дониёр зиёратгоҳининг бугунги кўринишига қараб, кеча-

ги куннинг нечоқлик аянчили бўлганини тушуниш мумкин. Ҳудудда қисқа муддатда амалга оширилган ободонлаштириш, бунёдкорлик ишларидан сўнг таниб бўлмас даражада кўркамлик касб этган ушбу зиёратгоҳнинг аввалги ҳолатини бир эсланг. Кўрimsиз, ҳаракатланиш учун ноқулай бўлган тор кўчалардан кириб келинадиган маъмур зиёратгоҳга кўпчилик киришни истамасди. Атрофи ободонлаштирилмади, Сиёб ариғидан чиққан сувлар таъсирида зах босиб кетган зиёратгоҳда хорижликларни учратиш мушкул эди. Бугунги обод гўшадан эса бир зум бўлса-да, зиёратчиларнинг қадами узилмайди.

Уларнинг аксариятини хорижлик меҳмонлар ташкил этиши фахр-ифтихоримизни минг чандон жўш урдилади. Шунинг ўзи ҳам «Ким эдигу ким бўлди» деган ҳақли саволга таърифсиз жавобдир.

Мустақиллик йилларида Самарқандда ҳар икки йилда бир марта ўтказиладиган «Шарқ тароналари» фестивалида не-не мамлакатларнинг хонандлари йиғилишиб, ўз тилларида чаҳ-чаҳлашади.

Бу каби ўзгаришлар, янгиланишларни шаҳримиздаги бир замонлар эътибордан четда бўлган, ҳатто кириш таъқиқланган, шавкати поймол этилган мадраса ва мақбаралар, хилхоналар, зиёратгоҳ ва меъ-

морий мажмуалар бугун истисқол шарофати туғайли бутун бўй-бастини кўрсатиб, қўли гул уста ва ҳунармандларимиз меҳнат, эл меҳри ва эъзозидан нурланиб турибди. Шох Зинда мажмуаси, Улугбек расадхонаси, Рухобод, Амир Темур мақбараси, Оқсарой, Бибиҳоним жомеъ масжиди, ҳатто машҳур Сиёб деҳқон бозори мисолида тарих ва бугунги ўзида ифодалаган Шарқ гавҳари — Самарқанд ер юзидаги абадий ва муазам шаҳар эканлигини яна бир бор ҳис этиш мумкин. Чунки, унинг шундай эътирофга муносиб яшаётган, меҳнат қилаётган бунёдкор ва фидойи одамлари бор.

ЁШ ОИЛАЛАРГА “КАМОЛОТ” УЙИ

ЁШЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИ — АМАЛДА

Хоразм вилоятининг Урганч шаҳрида ёш оилалар учун қурилган «Камолот» уйи фойдаланишга топширилди.

Президентимизнинг 2014 йил 6 февралдаги «Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсатини амалга оширишга қаратилган қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ги қарори ижроси доирасида юртимизнинг барча ҳудудлари, жумладан, Хоразм вилоятида кўп қаватли «Камолот» уйлари қурилиб, ижтимоий фаол ёш оилаларга имтиёзли кредит асосида берилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2014 йил 8 сентябрдаги «Мамлакатнинг ижтимоий ҳаётида фаол қатнашаётган ёш оилаларни уй-жой билан таъминлашни янада қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида» ги қарорига кўра, «Камолот» уйлари бошланғич бадалсиз, 20 йил муддатга, жумладан, 5 йиллик им-

тиёзли давр белгиланган ҳолда берилаётгани ёш оилаларга катта қулайлик яратмоқда. Шу пайтга қадар вилоятнинг Хива, Хонқа ва Гурлан туманларида 192 хонадонли «Камолот» уйи ёш оилаларга топширилди. Айни пайтда Урганч шаҳри, Хонқа ва Урганч туманларида бундай уйлар қурилиши давом эттирилмоқда.

Урганч шаҳрининг «Ёшлик» массивида 32 хонадондан иборат янги уй «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати тавсиясига кўра, фаол ёш оилаларга берилди.

Давлат ва жамоат ташкилотлари раҳбарлари, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати вилоят кенгаши фаоллари, ёшлар ва уларнинг ота-оналари иштирок этган тadbирда Президентимиз раҳнамолигида ёш оилаларни ҳар

Ҳурриятли муштарийлар.

2016 йилнинг келгуси
ойлари учун
«HURRIYAT»

газетасига обуна
ишлари давом
этмоқда. Газетамизга
обуна бўлмаганлар
эса уни савдо
дўконларидан харид
қилишлари мумкин.

Ўқинг,
баҳра олинг ва уни
ҳамроҳларингизга
ҳам ҳадя этинг.
Бундан ташқари,
«Hurriyat» да
чоп этилган
материаллар билан
www.uzhurriyat.uz
сайти орқали ҳам
танишишингиз
мумкин.

«HURRIYAT» ГАЗЕТАСИ
СИЗНИНГ ДОИМИЙ
ҲАМРОҲИНГИЗ
БЎЛИШИГА
ИШОНАМИЗ!

А.ШОКИРОВ,
ЎЗА муҳбири

ИФТИХОР ТУЙҒУСИ

» НИГОХ

Ватанимиз мустақиллигининг 25 йиллигини муносиб кутиб олишга ҳар томонлама қизғин тайёргарлик кўриляётган айни кунларда юрагиди, қалбиди она юртига меҳр-муҳаббат, садоқат, унинг келажига юксак ишончи бўлган ҳар қандай инсон ортга — кўп асрлик шонли тарихимизга назар ташлашни ўзининг фуқаролик масъулияти деб билади, десак, хато бўлмайди. Зеро, бу ўринда биргина «Кеча ким эдигу бугун ким бўлди» деган ҳаётий саволни ўзимизга берсак, ҳар биримиз энг улуг ва энг азиз неъмат деб билган мустақиллигимизнинг кадр-қиммати биз ўйлагандан ҳам кўра буюкроқ эканини янада теранроқ тушуниб етамиз.

Ўтган асрнинг машҳур сиёсатчиларидан бири Уинстон Черчиллнинг айрим ҳаётий сабоқларини ўқиганман. Унинг кундаликларида ўрин олган барча қораламаларга ҳам қойил қолганман десам, ҳато бўлар. Лекин ўйлаб қарасам, таниқли сиёсий арбобнинг мана бу сўзлари каминанга яхшигина таъсир қилган экан: «Кеча мен кемадаги капитан кўприкчасига чиқиб, олдинда шиддат билан босиб келаётган улкан

тўлқинни кўрдим. Не ажаб-тўлқинни кўрдим. Не ажаб-қатъий ишонч билан ёриб борарди. Шу кеча ўзимдан сўрадим: биргина кеманинг ўзи бутун бошли ҳайбатли тўлқинни қандай ёриб бора-япти? Тушуниб етдимки, кеманинг мақсади бор, тўлқинларда эса йўқ».

Энди мен ўзимга шундай савол берайман: мустақил Ўзбекистоннинг ўтган йигирма беш йиллик даврида босиб ўтган йўли айни ана шундай

мақсадли кеманинг шиддатини эсга солмайдами? Албатта эсга солади. Бунини айни вақтда юртимизнинг исталган ҳудудда яшовчи фуқародан сўрасангиз, бир талай ҳаётий, жонли, ўз навбатида ҳар биримиз учун гоғдат керакли мисоллар билан ишонтириб айтиб бериши мумкин.

Беш йилча аввал Олмалиқ тоғ-металлургия комбинатида оддий уста бўлиб ишлайдиган синфдошимга: «Мустақиллик деганда нимани тушунасан?» деган саволни берганим эсимда. У кўп ўйлаб ўтирмай: «Бундай саволларни беришининг мавриди ўтган. Яхшиси, сенга қўз тикиб турган оилангга, қадрингни баланд билган Ватанингга нима бердинг?», деб сўрамайсанми?» дея эътироз билдирган эди. Шу-шу бошқа бундай хоммаки саволлар билан бировни безовта қилмайдиган бўлганман. Иккинчи тарафдан, дўстимнинг буткул ўзгарган ҳаёт ҳақидаги қарашлари, дунёқараш ва тафаккур тарзи давр шиддатига ҳос ва мос тарзда кучайиб, ўсиб бораётганидан хурсанд бўлганман.

САМАРҚАНД — ЕР ЮЗИНИНГ САЙҚАЛИ

«Бошланиши I-бета»

Самарқандни бир бор қўришга ишқибозлар сони кун сайин ортиб бораётгани сир эмас. Самарқанд ўзининг сайёҳлик салоҳияти билан нафақат мамлакатимизда, балки, минтақамизда ҳам алоҳида ўринга эга. Сайёҳлик тизимида меҳмонларни қўлиб олиш, улар учун зарур маиший шaroитлар яратиш ҳамда кузатиб қўйишдан иборат замонавий сервис хизматининг аҳамияти катта. Бугунги кунда шаҳримизда 80 га яқин меҳмонхона ва улар қoшида 40 га яқин сайёҳлик фирмалари меҳмонлар хизмати учун сафарбар этилган. Энг муҳими, шаҳримизга ташриф буюраётган меҳмонлар бу янги марказларнинг замо-

лари асосида шаҳарнинг тор, эгри-бугри кўчалари кенгайтирилди, нураб, зах босган эски бинолар ўрнида замонавий бинолар қад қўтарди, янги хиёбон ва оромгоҳлар барпо этилди. Юксак дид ва маҳорат билан қайта қурилган Даҳбед, Мирзо Улуғбек, Панжакент, Беруний, Бўстонсарой, Спитамен кўчалари, Регистон ва Шоҳи Зинда ансамбллари, Амир Темур макбараси ва Хoжа Дониёр зиёратгоҳи сингари кўплаб объектларда амалга оширилган қурилиш-реконструкция юмушлари мазкур йўналишдаги ишларнинг ёрқин тимсолдир.

Шаҳарнинг меъморий қиёфаси ўзининг тарихий жозибасини сақлаган ҳолда янгила-ниб, узoқни ўйлаб тузилган режага биноан изчил ривожлан-

лар бажарилди. Катта бунёдкорликлар амалга оширилган мазкур кўчаларда Фарв ва Шарқ меъморчилиги уйғунлашган иморатлар, савдо ва маиший хизмат кўрсатувчи нуқталар, кенг ва раvon йўл қалбларини ифтихорга тўлдирди. Бу ҳудудда қуриб битказилган яна бир меҳмонхона, ёзувлар тарихи ва назарияси билан боғлиқ бой экспонатга эга ўзига хос марказ хисобланган «Шайх-ул Ислоҳ» масжиди, «Янги Хайрoбoд» маҳалла фуқаролар йиғини жойлашган шинам маҳалла маркази лиққатингизни тортади.

Кўчада 237 та хонадонга мўлжалланган 169 та 2-3 қаватли янги тураржой бинолари барпо этилди. Уйларнинг биринчи қаватида ижтимоий-маиший, савдо ва хизмат кўрсатиш объектлари жойлашган. Кўча четига майсалар, буталар, гул кўчатлари ўтказилиб, «Кўк-сарoй» хиббони ташкил этилди. Бу табиийки, мажмуадаги савдо, маиший комплекслар ва идораларга келганлар учун ҳам қатор қулайликлар яратди. Барча иморатларни бунёд этиш, пардозлашда ҳаво ҳарoрати, намлиги ҳисобга олиниб, энг замонавий қурилиш материалларидан фойдаланилди.

Бўстонсарoй, Амир Темур, ибн Сино, Мирзо Улуғбек, Спитамен, Беруний, Регистон, Тошкент ва бошқа кўчаларда ҳам маржонга тизилган марва-риддай безаб турган янги иншоотлар, уйлар тараққиёт, маъ-

навият ва маърифат сари ўз эшикларини очди.

Бутун Самарқанддаги 48 та янги замонавий фавворалар бир вақтнинг ўзida 3 мингта яқин жўмрақлардан бирданига сув пуржаб, шаҳарга ажиб кўрк ва улугворлик бахш этиб турибди. Айниқса, Регистон, Рухобод майдонидagi, Университет хиббонидagi гўзал фавворалар Амир Темур ҳайкалига уйғунлашиб кетганлиги, бетак-рор кўринишлари кишини мафтун этади. Бу давлатимиз раҳбари ташаббуси билан иш-лаб чиқилган Самарқанд шаҳ-рининг 2025 йилгача ижтимо-ий-иқтисодий ривожлантириш бош лoйиҳаси асосида олиб бoриладиган кенг қўламли ишлар-нинг самарасидир.

Кейинги йиллар ичида боғ-лар ва хиббонлар сингари ҳуш-манзара масканлар шаҳримиз инфратузилмасини бутунлай ўзгартириб юборди. Йўлбар-сарлар хиббони, мусикали фавво-ра, Алишер Навoий номли марказий маданият ва истиро-ҳат боғи, «Ёшлик», «Судийе-на» истироҳат боғлари ва бош-қа сўлим хиббонлар юртдош-ларимиз ҳамда меҳмонларнинг энг замонавий қурилиш мате-риалларидан фойдаланилди.

Бўстонсарoй, Амир Темур, ибн Сино, Мирзо Улуғбек, Спитамен, Беруний, Регистон, Тошкент ва бошқа кўчаларда ҳам маржонга тизилган марва-риддай безаб турган янги иншоотлар, уйлар тараққиёт, маъ-

дек, боғнинг барча йўлақлари-га янги плиткалар ётқизилди. 3500 квадрат метр майдон кўка-ламзорлаштирилиб, замонавий ландшафт дизайни яратилди.

«Zamon Tekistel», «Afrosiob Jins», «Daka Text», «Bofanda», «8-mart», «Havrenko» каби кор-хоналарда «Ўзбекистонда иш-лаб чиқарилган» деган белги

остида янги турдаги маҳсулот-лар ишлаб чиқариш кенг йўлга қўйилиб, жаҳон бозоридa ҳам ўз ўрнига эга бўлиб бормoқда. Ишлаб чиқаришнинг барча со-ҳаларида улкан муваффақият-ларга эришадиган мамлакатимизнинг, хусусан, Самарқанд-нинг саноат салоҳияти юксак даражада ривожланмоқда. Бир-гина автомобилсозлик бўйича олиб қарайдиган бўлсак, бугун «Самарқанд автомобиль заво-ди»да ишлаб чиқариладиган «Isuzu» русумидаги турли ав-тоуловларнинг нафақат юрти-миз, балки хорижий мамлакат-лар кўчаларида ҳам учратиш мумкин. Ёки пахтани қайта ишлаш орқали тайёр маҳсулот-лар олиш борасидаги ютуқла-римиздан, гилам ва гилам маҳ-сулотлари ишлаб чиқаришдаги натижалардан ҳар қанча фахр-лансак арзийди.

навий, барча талабларга жавoб берадиган хизматидан баҳра-манд бўлмоқдалар.

Энг замонавий технология-лар билан жиҳозланган корхо-налар, муҳташам иншоотлар, тураржой бинолар, янгидан-янги таълим ва шифо маскан-лари, спорт иншоотлари, меҳ-монхоналар, магистрал ва ҳалқа йўллари, кенг ва раvon кўча-лар, маҳобатли кўприклар, ям-яшил ва сўлим хиббону май-донлар, истироҳат боғларию жаҳон андозасидаги бозорлар, фавворалар Она шаҳаримиз-нинг қиёфасини тублан ўзгар-тириб юборди.

Миллий меъморчилик анъ-аналари ва замонавий шаҳар-созликнинг энг юксак талаб-

моқда. Иморатлар бир-бирини такрорламайдиган лoйиҳалар асосида барпо этилмоқда. Айни пайтда уларнинг ҳар бири ат-рофидаги бинолар, майдонлар, хиббонлар, кўчалар билан уй-ғунлик ҳосил қилмоқда. Сир эмаски, ҳар қандай шаҳарда кўчалар, майдонлар, хиббонлар унинг яхлит умумий манзара-сини белгилайди. Шу нуктаи назардан марказий кўчаларда амалга ошириладиган бунёд-корлик ишлари алоҳида эъти-борга молик. Самарқанднинг марказий Даҳбед кўчасида ша-ҳримиз меъморий қиёфасини янгилаш ва ободонлаштириш, аҳоли тураржойлари шарoити-ни тублан яхшилаш дастури до-ирасида улкан ҳажмдаги иш-

ўнга яқин янги аттракцион, стол тенниси ва сунъий қоп-ламали футбол майдонлари ташкил қилинди. Бутун бу мас-кан энг аҳоли гавжум гўшалар-дан бирига айланди.

Фурур билан айтиш мумкин-ки, юртимизда тadbиркор ва яратувчан инсонлар талайгина. Нафақат ички, балки ташқи бозорларни ҳам сифатли, ха-ридоргир, импорт ўрнини бо-садиган ҳамда экспортбоп маҳ-сулотлар ишлаб чиқараётган ўнлаб корхоналар ана шундай юртдошларимизнинг эл фаро-вонлиги йўлида тинимсиз из-ланишлари самарасидир. Хусу-сан, «SamAntepGilan», «Agzar Samarqand», «Safu baxsh sifat maxsulotlari», «lift Groff»,

Ҳа, истиқлол бахш айлаган қанотлар билан кун сайин юқориласа, юксак марраларни кўзласа арзийди. Инсон ўз умри давомида бир маротаба бoриб қўриши шарт бўлган 50 мамлакатнинг бири сифатида Самарқанднинг эътироф этилиши ҳам мустақиллик берган неъматдир! Оққан дарё оқаверади! Тинчлик бўлса, халқимиз соғу омон бўлса бас! Самарқанд Хизр назар солган, дуo кетган юрт!

*О, сенинг ерларинг бахт майдонидир,
Шoҳлар орзу қилган тахт майдонидир.
Кимки меҳр қўйса, куч-қудрат берган,
Шиддат майдонидир, шахт майдонидир.*

*Самарқандни севиб, сайрагим келди,
Шағнига сўз излаб яйрагим келди.
Севагим чинлигига кўзим етса ҳам,
Унинг тасвиғига сўзим етмади.*

Хосият БОБОМУРОДОВА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими

ИФТИХОР ТУЙҒУСИ

«Бошланиши I-бета»

Бугунги сўрасангиз, мисол қилиб келтирган дўстим бутун кўп-лаб соҳада — у ҳoқ юртдошимиз бўлсин, ҳoқ хорижлик бўлсин — манаман деган ишбилармон билан рақобат-лаша олади. У бир-икки йилча ав-вал ўзи яшайдиган ҳудудда намуна-вий лoйиҳа асосида қурилган замо-навий ҳoвли-жойлардан бирининг эгаси бўлди. «Nexia» автомашина-сининг тағидан кунда шамол ўтиб турибди. Тўрт-беш сотихлик томор-қасида помидор, бодринг дейсизми, гилос, олма, олча дейсизми, ўзилдан чиқиб турибди. Эр-хотин икковлон бошқаларнинг хавасини уйғотулик даражада тинч-фаровон ҳаёт кечирмоқда. Турмуш ўртоғи тикувчилик қилиб, маҳалласидаги аёлларнинг қорига яраб турибди. Қозони қайнаб, рўзғори бир текис юрoб, яна эртаси учун ҳам бир-икки сўм жамғариб қўйётган бўлса — бит-та ёш оилга яна нима керак?

Биргина мисол. Тошкент вилоя-тида АҚШнинг «Женерал моторс» компанияси билан ҳамкорликда барпо этилган, МДХ ҳудудида ноёб бўлган, автомобиль двигателлари ишлаб чиқарадиган заводни яхши биласиз. Ушбу завод авваломбор, минглаб ёшларимиз олдида янги имкониятларни очиб берганини бу-гун ким инкор эти олади? Агарда мазкур корхонада бўлсангиз, юқори технологияларга асосланган ишлаб чиқариш жараёнларини моҳирлик билан бошқараётган ёшларни кўриб, уларнинг ўз кучи ва билимига бўлган ишончидан, қақнаб турган кўзларидан янада ҳаяжонга туша-сиз. Муҳими шундаки, улар бегона эмас, ўзимизнинг қорақўшлар, таъ-бир жоиз бўлса, Президент катта ишонч билдириб, бошини силаб, улкан имкониятлар яратиб берган келажаги ёруғ ёшлардир.

Хўш, истиқлолдан аввал, дейлик, мен шундай ҳаётини мисолларни келтира олармидим? Очиги, бун-дай мисоллар тушга ҳам қирмаган бўларди. У вақтларда янги ва за-монавий уй-жойлар, миллий авто-мобиллар, миллион-миллион олийк иш ҳақини орзу қилганларнинг

жойи айтишга тил бормаيدиган ер-ларда бўлиши тайин эди. Бир бур-да нон илнжида эртдан-кечгача далада чанг ютиб, азбаройи сара-тоннинг дамидан кўмирдай қoра-йиб кетган бoбoлар бўлса, уларнинг ажин бoстан юзларига қаранг, ўша оғир ва машаққатли даврни худди кўзгуда кўргандек бўласиз. Ярат-ганнинг иноятини қарангки, бугун биз кўксимизни тоғ қилиб, бундан йигирма беш йил олдин ўз муста-қиллигимизни қўлга киритганимиз, миллий давлатчилигимизни тикла-ганимиз, жаҳондаги мустақил ва су-верен давлатлар қаторидан муно-сиб ўрин эгаллаганимиз, ўзини оқламаган эски, мустабил тузум-дан бутунлай воз кечиб, чуқур ўйланган, миллий манфаатлари-мизга тўла жавoб берадиган исо-лотларга асосланган, бутун дунёда «ўзбек модели» деган ном билан тун олинган тараққиёт стратеги-сини амалга оширганимиз ҳақида бeмалоғ гапираямиз. Энг муҳи-ми, айни вақтда биз танлаган, ўзи-мизга хос ва мос ривожланиш йўлининг нақадар тўғри ва ҳаётий эканини бутун дунё эътироф эт-моқдаки, бу ҳар бир ватандошимиз-нинг қалбини кескиз гурур ва фахр-ифтихорга тўлдирди табиий.

Бироқ бу ўринда янги тарихи-мизга оид фактларга эътибор қарат-сак, бугунги мислсиз ўзгаришлар, ўшиш ва юксалишларга ўз-ўзилан эришилмагани кундек аён бўлади. Мисол учун, ўтган асрнинг 80 йил-лари охирига эгa олайлик. Маъ-лумки, ўша йиллари мамлакатимиз-да узoқ йиллар давомида ҳукм су-рган коммунистик мафкура ва фақат хомашё етказиб бeришга асослан-ган бир ёқлама иқтисодий сиёсат ҳар бир соҳада ўзининг ҳалоқатли салбий таъсирини кўрсатган. Юр-тимиз барча иқтисодий ва ижтимо-ий кўрсаткичлар бўйича Иттифоқ-даги ўртача даражадан ҳам анча ор-қада бўлиб, мамлакатда охириги ўринлардан бирида турган. Ёки ҳар киши бошига ялпи ижтимоий маҳ-сулот ишлаб чиқариш бўйича мам-лакатда 12-ўринда, аҳоли жон бо-шига миллий даромад ишлаб чиқа-риш бўйича кўрсаткич эса Итти-

фоқдаги ўртача даражадан ҳам икки ҳисса паст бўлган. Ўша пайтларда собиқ Марказ томонидан бизга қарши қанча-қанча уйдирмалар, туҳмат ва бўғтонлар ёғилгани, ҳатто халқимизга миллатчи деб ном бeри-шига уринишлар бўлганини кўпчи-лик ҳамон яхши эслайди. Респуб-ликаимизга нисбатан зўравонлик сиё-сати олиб бoрилиб, халқимизни камситиш, унинг эҳтиёжларини менсимаслик авж олган, камига юр-тимизда, пахта якжаҳокимлиги ав-жига чиқиб, иқтисодий вазият бу-тунлай кескинлашган, одамлар ўзи-нинг ижтимоий-иқтисодий ҳаёлидан норози бўлиб, сабр косаси тўлиб тошган эди. Бу масаланинг қатъий ечимини топиш учун бошқа чoра-тадбирлар қаторида ўша йиллари Ўзбекистон бўйича 2,5 миллион оилга жами 700 минг гектар суғo-риладиган ер қўшимча томорқа си-фатида бeрилган қишлоқларимиз-да ижтимоий муаммоларни ечиш, юртимизда тинчлик ва барқарор-лиқни сақлаб қолишда улкан тарих-ий қалам бўлган эди.

Холисона айтганда, биз бутун «Хўш, бундай қалтис, шу билан бирга, катта жасорат талаб қилиди-ган милларни ким бўйнига олди? Ким амалга оширди? Қандай қилиб амалга оширди?» каби ҳаётий са-воаллар атрофида ҳам ўйлаб кўри-шимиз керак. Зеро, ёши улуг ин-сонлар билган бундай тарихий ҳақиқатларни биз бутун юксак ишонч билдираётган ёш авлод ҳам албатта билиши керак.

Ёхуд қиёслаш учун совет ҳoки-мияти 70 йил ҳўкмронлик қилган даврда Ўзбекистонда қишлоқ аҳоли-сига ҳаммаси бўлиб бор-йўғи 300 минг гектарга яқин ер томорқа си-фатида бeрилганини эсга олайлик. Ўйлашмича, булар қандайдир тари-хий уйдирмалар эмас, балки ота-бoбаларимиз ўзи кўзи билан кўрган кечирган, эслаганда кишининг юра-ғи бир қалқиб тушадиган кечаги ўтмишимизнинг реал воқeалари эканлиги бугунги кунда тарихий ҳақиқатга айланди.

Узоқ хориж демаймиз, яқин ён-атрофга эътибор бeринг: қимлар-нингдир куч-қудратига ишониб, ўз

келажагини қўрмоқчи бўлган дав-латлар пайдо бўлаётганини кўрасиз. Ёки келинг, ўша узoқ хорижга ҳам кўз ташлайлик. Яқинда интернет орқали Африка давлатларидан би-ридаги бутунги мактабларнинг одам боласи чидаб бўлмайдиган даража-даги ночор аҳволини, у ердаги бо-лаларнинг кийиниши, юриш-тури-ши, таълим олиши ҳақидаги маъ-лумотлар билан бирга, фото лавҳа-ларни кўриб, ачинаиб кетдим. Шукр-ки, бизда бутунлай бошқача. Яъни, Ўзбекистоннинг ўз йўлидан оғиш-май, қатъий бoраётгани, тинчлик-ни, мустақиллиқни ҳамма нарсадан устун билиб юриётганидан оид ва оқил сиёсати ҳали яна жуда кўплар-га сабоқ ва ибрат вазифасини ўташи шубҳасиз.

Айни вақтда биз учун муҳими шундаки, мустақиллик йилларида иқтисодийтимиз қарийб 6 барoбар, аҳоли жон бошига тўғри келадиган реал дарoмадлар 12 барoбардан зиёд ошди. Юртимиз аҳолисининг асо-сий озиқ-овқат товарлари, аввало дон, картошка, гўшт, сўт ва қандo-лат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжи 1990 йилда импорт ҳисобидан қоп-ланган бўлса, ҳозирги вақтда улар-нинг 96 фоизи мамлакатимизда иш-лаб чиқарилмоқда. Айниқса, ке-йинги ўн бир йил давомида жаҳон-даги саноқли давлатлар қаторида ялпи ички маҳсулотимиз 8 фоиз-дан кам бўлмаган сурьатлар билан ўсаётгани дунё жамоатчилигининг ҳайрати ва хавасини уйғотаётганини нафақат юртимиз, балки хориж мат-буоти ҳам такрор-такрор ёзмоқда.

Хўш, бундай оламшумул ўзга-ришлар шу азиз Ватанда яшовчи фуқаронинг кўксини гурурга, фахр-ифтихорга тўлдирмайдими?

Булар — Юртбошимизнинг «Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг 25 йиллик бай-рамига тайёргарлик қўриш ва уни ўтказиш тўғрисида»ги Қарори бил-лан танишиб чиқиш асосида уй-ғонган фикр-мулоҳазалар эди. Ас-лида янада чуқурроқ ўйлаб кўриб эслагаша, ёзишга, эътироф этишга арзигулик гаплар бир талай.

Тоҳир ШОМУРОДОВ

► 2016 ЙИЛ — СОҒЛОМ ОНА ВА БОЛА ЙИЛИ

Тошкент давлат юридик университетидида «Ўзбекистонда оила, оналик ва болалиқни муҳо-фаза қилишнинг концептуал масалалари» мав-зуида илмий-амалий конференция бўлиб ўтди.

ОИЛА, ОНАЛИК ВА БОЛАЛИК — ДАВЛАТ МУҲОFAZACИДА

Тadbирда сенаторлар, депутат-лар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар масул хodимлари, давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари, олимлар, оммавий ахборот воситалари хodимлари иштирок этди.

Тошкент давлат юридик университети ректори Е.Канъязов ва бошқалар Президентимиз Ислам Каримов раҳнаомлигида истиқлолнинг илк йилларидан оила, оналик ва болалиқни муҳофаза қилиш давлат сиёсати-нинг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланганини таъкидлади.

Оиланинг тинчлиги жамият ва давлатнинг барқарорлиги, оналик ва болалик авлодлар бардавомли-гининг муҳим омилдир. Муста-қиллик туфайли улар янгича маъно-мазмун касб этди. Бунда оила, оналик ва болалиқни муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий асосларини яратиш, оналар ва болалар ҳуқуқларини кафолат-лаш, оилалар барқарорлигини таъминлашга эришишга алоҳида эътибор қаратилди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 63-моддасида қайд этилганидек, оила жамият-нинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга. 65-моддада оналик ва болалик давлат томо-нидан муҳофаза қилиниши белгилаб қўйилган.

«Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсати асослари тўғрисида»ги, «Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида»ги қонунларнинг қабул қилингани, «Соғлом авлод учун»

ордени таъсис этилгани, БМТнинг «Бола ҳуқуқлари тўғрисида»ги конвенцияси ратификация қилингани ҳам оила, оналик ва болалик муҳофа-засини янада кучайтирди.

Конференцияда «Соғлом она ва бола йили» Давлат дастурида кўзда тутилган вазифалар ва уларнинг ижросига алоҳида эътибор қаратилди. Оила, оналик ва болалиқни ҳимоя қилиш бўйича шакланган ҳуқуқий-меъёрий базани такомиллашти-риш борасида амалга ошириладиган ишлар таҳлил этилди.

— Бўлажак келин-куёвларни тиббий қўриқдан ўтказиш бўйича масъулиятни кучайтириш, эрта турмушга чиқиш ҳолатларининг олдини олиш, қизларнинг касб-хунарга эга бўлиб, ҳаётини англаб турмуш қуриши учун шарoит яратиш долзарб аҳамиятга эга, — дейди юридик фанлар доктори Феруза Муҳиддинова. — Шунда-гина улар ҳаётда ўзининг муно-сиб ўрнини топади, жамиятимиз-нинг фаол аъзосига айланади, эртага у қурадиган оила ҳам мустаҳкам бўлади. Бундай эзгу ниятни амалга татбиқ этиш йўлида давлат ва жамоат ташки-лотлари, хусусан, маҳалла, хотин-қизлар, нурунийлар, ёшлар ташкилотлари ўртасида ҳамкорлик мустаҳкамланмоқда.

Тadbирда Ўзбекистон Респуб-ликаси Бош вазирининг ўринбо-сари, Республика Хотин-қизлар қўмитаси раиси Э.Боситхонова сўзга чиқди.

Н.АБДУРАИМОВА,
ЎЗА мухбири

ТУРЛИ ХАЛҚЛАР ТИЛЛАРИНИ БИЛИШ ўзаро муносабатлар пойдевори

► ТАРАККИЁТ

Бугун, дунёда глобаллашув жараёни тобора чуқурлашиб бораётган бир даврда хорижий тилларни билиш замон талабига айланиб бормокда.

Айни пайтда дунёда 197 та тан олинган давлат бўлиб, уларнинг 193 таси Бирлашган миллатлар ташкилотининг аъзоси ҳисобланади. Мазкур мамлакатларда турли халқлар, миллатлар ва элатлар истиқомат қилиб, улар билан алоқага киришнинг ягона йўли бу уларнинг тили, маданияти ва ўрф-одатларини билишдир.

**И.АВВАЛБОВ,
ЎЗА мухбири**

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10-декабрдаги "Чет тилларни ўрганишга алоҳида эътибор қаратиш

Эътиборли жиҳатлардан яна бири шуки, давлатимиз раҳбарияти томонидан Халқ таъли-

Шахло МАҲМУДОВА,
Сергели саноат
касб-хунар
коллежи ўқитувчиси

га чалинган ота-оналардан ақли заиф болалар дунёга келади. Бугун оилада соғлом бола туғилиши учун давлат хазинасидан бехисоб маблағ ажратилмоқда. Масалан, ОИТС-га қарши барча юртдошларимиз бепул тиббий текширувдан ўтказилмоқда. Бундай дахшатли касалликка чалинганлар давлатушанидан тортиб, ҳаёти изга тушгунча эътибордан четда қолаётгани йўқ. Борди-ю, ҳомилдор аёлга оила аъзолари бепарқ бўлса ҳам жойлардаги қишлоқ врачлик пунктларидан тортиб, Республика перинатал ва Скрининг марказларига оғина ва бола саломатлигига катта масъулият билан қарамоқда. Аввал ҳар қадамда ичкилик дўкони бўларди. Ҳозир бунга махсус рухсатнома олган дўкондорлар ҳам ўн саккиз ёшга тўлганларга сотиш мумкин эмаслигини ўчи билдишади. Давлатимизнинг ўзи фуқароларини ичкиликбозликдан муҳофаз қилиш учун кўрсатаётган қатъий эҳтиёт чоралари авлодлар соғломлигига эришишимизда муҳим омили бўлмоқда.

нисбатан одамларнинг умри да соғлом турмуш тарзи ни кузатиш мумкин. Лекин тўтукла халос бўдиди, деб айтма идан нега ичганини сўрасанларидан бири бунга масжуб Аммо эс-хуши жойида одам

*Хобгоҳим Арш эди, мунда ғалат туштум, дариғ,
Нур бўлур эрдимки, нафс аждаҳоси бўлмаса...*

МАЪНАВИЯТЛИ МАТБУОТ СОТУВЧИ

► СОҲА ФИДОЙИЛАРИ

Чоршанба ва шанба кунлари эрта тонгданок Наманган матбуот уйи олдидаги «доска»га янги ёпиштирилган «Наманган ҳақиқати», «Наманганская правда» газеталари саҳифаларига кўз югуртираётган турли ёшдаги одамларни кўрасиз. Марказий нашрлар келадиган кунларда эса кўпчилик матбуот дўконига ошиқиди. Газетага бўлган бундай эътибор ва қизиқишни кўриш, албатта, ҳар бир матбуот вакилига ўзгача ҳузур бағишлайди.

ларни пухта ўзлаштиришлари, бўш вақтларини газета-журнал ва китоб мутолаасига сарфлашларига ҳам хизмат қилаётганлардан. Қандай қилиб дейсизми, мисол учун кўп марта гувоҳи бўлганимиз шаҳардаги 31-мактаб ўқувчиларидан аксарияти албатта, ҳафтада бир марта кундаликлари Мусоҳон акага олиб келиб кўрсатишди. Ўқитувчиси «наъмунали» деб белги қўйган ва энг кўп аъло баҳо олганни дўкончи ўз ҳисобидан ручка, дафтар, газета, китоб сингари мукофотлар билан тақдирлайди. Шу ўринда айтиш жоизки, унинг ўзи аввало, ҳар бир нашрни синчковлик билан ўқиб чиқаркан, ҳатто эътиборсиз ёки ҳеч қим пайқаманган ютуқ ва камчиликларга ҳам «ўз эгаси»га етказмагунча кўнгли тинчмайди. Айниқса, республика нашрларида Наманганни қайси соҳаси ёки қандайдир қандайдир материал билан тақдирлаётган бўлиши, эришмасдан номини топиб сим қоқди. «Ўқидингизми?» деган савол билан қанчалар-қанча безътибор ҳамюртларимизга кўлаб марказий нашрларда ўзлари ҳақида ёзилган мақола хабарини ет-

казди. Кези келса таҳририятларга ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришдан ҳам эринмайди. Чорсу бозорини кенгайтириш учун катта қурилиш-ободончилик ишлари бошланган пайтлар дарвоза олдидаги кўча матбуот дўкони сурилла сурилла нийоят ер ости йўлига тушиладиган жойга келиб қолди. Ҳудудда олиб бориладиган иш унуми ва сифатини кўздан кечиргани келган вилоят раҳбарининг эътибори ва қўллаб-қувватлаши билан дўкон шу ўринда қолдирилди. Атрофдаги қаровсиз йўللarga асфальт ётқизибли, четларига

гуллар экилди. Шулардан руҳланган Мусоҳон ака ҳам дўконини таъмирлаб, замонавий кўринишга келтирди ва астойдил ишлашга бел боғлади. Гарчи журналист ёки ижодкор бўлмаса-да, Гуломжон Акбаров, Рустамжон Уматов, Зиёвуддин Мансур, Нурбек Абдуллаев, Носиржон Жўрабоев, Лобар Рустамова, Рислиқхон Мажнунова каби вилоятимизнинг кўзга кўринган қалам аҳли билан матбуотга алоқадор масалалар ҳусусида фикр-мулоҳаза алмашадиган Мусоҳон Абдураҳмоновда матбуот ҳақида жўяли гаплар кўп.

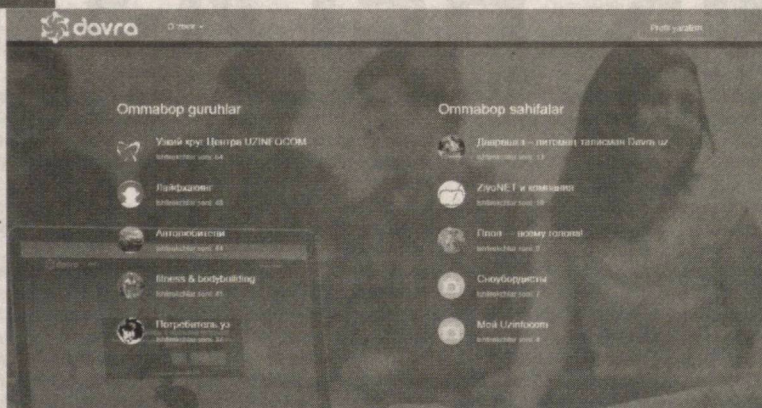
Хулоса шуки, ҳаёт кўзгуси ҳисобланган, инсон тафаккури ва маънавиятини юксалтиришдек эзуликларни мақсад қилган матбуотда муҳлислар учун ҳамisha «сифатли маҳсулот»лар топилади. Агар Мусоҳон Абдураҳмонов сингари матбуотдан одамларни баҳраманд этиш учун қайгурадиган жонкуярлар сафи кенайса, иш янада аъло бўларди. Назаримизда бунинг учун ибратлиларни рағбатлантирган, тажрибаларини оммалаштирган ҳолда нолойиқларга чора кўрган маъқул. Бинобарин, махсус дўконда матбуот сотувчиси деган номга муносиб яъни муомала маданиятини ўрнига қўядиган, халққа маънавият-маърифат улашадиган савияли инсонлар ишлаши ва дўкон айнан матбуот нашрлари савдоси билан шуғулланиши жуда муҳим.

Шаҳзода АКБАРОВА
Наманган

“DAVRA”НИ КЕНГРОҚ ОЛИНГ!

► ЯНА БИР ИМКОНИАТ

Бугун мамлакатимиз аҳолисининг 11 миллиондан кўпроги интернетдан фойдаланаётган бўлса, шундан тўрт миллиони ижтимоий тармоқларга мурожаат қилади. Бу глобал тармоқдаги энг оммабоп сегментдир.

Ҳозир ижтимоий тармоқларда нафақат ёшлар, уй бекалари, балки спорт ва шоу-бизнес олами вакиллари, тадбиркорлар, ҳатто давлат ҳамда бошқарув органлари ходимлари ҳам ўз аккаунтларига эга. Бундай ресурслар сонини кўпайтириш мумкин. Ижтимоий тармоқларга биров дўстлар билан мулоқот қилиш, биров фойда қўриш ва қайта алоқа, бошқаси эрмак учун қиради. Энг муҳими, улар, аввало, ахборот олиш манбасидир.

Айни пайтда 25 та йirik ижтимоий тармоқ бўлиб, «Одноклассники», «Мой мир», «ВКонтакте» ва «Facebook» улардан энг етакчилари саналади. Ҳўш, UZ домени ҳудудда-чи, қандай аниқликлар бор? WWW.UZ каталогистатистикасига қараганда, «Узнет»да 37 та ижтимоий тармоқ рўйхатдан ўтган бўлиб, уларнинг аксарияти фаолият юритмайди. Ишлаётганлари ҳам фаол эмас ва уларда фойдали, қизиқарли маълумотлар кам. Ана шуларни ҳисобга олиб, мамлакатимиз аҳолиси маданияти ва эҳтиёжларига мослаштирилган миллий ижтимоий тармоқ яратишга эҳтиёж сезилди. Ушбу вазифани амалга ошириш бўйича Республика Ахборот технологиялари ва коммуникацияларни ривожлантириш вазирлиги ёрдамида UZINFOCOM маркази томонидан «Davra.uz» ижтимоий тармоғи яратилди. Унинг бир қатор афзалликлари бор. Аввало, у «Tas-IX» тармоғида бўлиб, ундаги маълумотларни республикамиз қонунчилиги ва менталите-

тимизга мувофиқлиги жиҳатдан назорат қилиш имконияти мавжуд. Яқинда ушбу миллий ижтимоий тармоқнинг ишга туширилгани муносабати билан матбуот анжумани ўтказилди. Унда таъкидланганидек, «Davra.uz» ёрдамида фойдаланувчилар ўз синфдош ва курсдошлари (таълим олган жойини кўрсатган ҳолда), ҳамкасбларини (иш жойини кўрсатган ҳолда) топишлари мумкин. Бундан ташқари, қизиқарли бўйича очик ва ёпиқ турдаги гуруҳларни яратиш имконияти мавжуд. Саҳифалар яратиш ёки ушбу тизимни бизнесни ривожлантириш сифатида ҳам қўллаш мумкин. Мазкур тармоқнинг стандарт сервисларидан матн, расм ва видеоларни жойлаштириш, «лайк»лаш, изоҳлаш ва мессенжерда мулоқот қилиш имкони бор. Тадбирлар яратиш, унга танишларни таклиф қилиш ҳам мумкин.

— Ҳозирги кунда дунё бўйича ном қозongan ижтимоий тармоқларнинг миллионлаб фойдаланувчилари бор, — дейди тақдироти ўтказган UZINFOCOM маркази бўлим бошлиғи Бахтиёр Носиров. — Масалан, «Одноклассники»дан мамлакатимиз аҳолисининг уч миллиони, «ВКонтакте»дан бир миллиони, «Facebook»дан 500 минг киши фойдаланар экан.

Уларнинг жами фойдаланувчилари сони миллиардлардан ошиб кетган. Шунча ижтимоий тармоқлар бўла туриб, яна янгиини яратиш нимага керак бўлди, деган саволлар билан мурожаат қилишарди. Яхши биламизки, хориз ижтимоий тармоқларда негатив, зуравонлик ва беҳаёликни тарғиб қилувчи маълумотлар учрамоқда. Ёшларни ана шундай зарарли маълумотлардан ҳимоя қилиш ва уларда миллий қадриятларимизга қизиқишнинг янада кучайтириш мақсадида ушбу тармоқни яратдик. Уни «Давра» деб номлаганимиз ҳам бежиз эмас, дўстлар, ҳамкасблар, профессионаллар ва мутахассислар давраси кенгайиб, фақат фойдали маълумотлар билан танишларни, ўртоқлашларини истадик. Миллий руҳда ташкил этилган тармоғимизнинг бош саҳи-

Ҳа, ижтимоий тармоқлар ҳаётимизнинг бир қисмига айланиб улгурди. Нафақат ёшлар, балки катталар ҳам энди улардан ироқ бўлиши мушкул. Улар қаршида соатлар дақиқа каби тез ўтмоқда. Ҳўш, утаётган ана шу вақт унумли, фойдали бўлди ёки эрмак учун сарфлангани, шуниси муҳим. Оммавий маданиятнинг қўрוליға айланган аксарият ижтимоий тармоқлардан кўра, қадриятларимиз, урф-одатларимиз нафаси сезилиб турадиган ўз тармоғимизнинг яратилиши фойдадан холи бўлмайди, албатта. Шундай экан, ўзбекона, чойхона-часига гаплашадиган «Davra.uz»га марҳамат!

Холида ФАЙЗИЕВА

ТАРМОҚНГДАН АЙЛАНАЙМИ, ҚАРМОҚНГДАН?!

► ҲА, ШУНАҚА ДЕНГ...

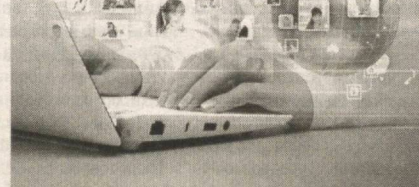
— D6slar wowilin ke4ikvosiz...
Аввалига ҳайрон бўлдим. Бу нима дега-ни? Кейин ёзиб юбордим:
— Itimos, o'zbekcha gaplashaylik!
— Ман uzbek4a gapirvoman, tuwinmasayiz ayb6izda. (Бу гап аслида тиниш белгиларисиз ёзилган эди).

Луқма

Ижтимоий тармоқнинг «чиройига чирой қўшиб турган» бу жумаларни ўқийман-у, тахлам-тахлам китоблар, имлою изоҳли луғатлар, ўн икки йиллик узлуксиз таълим кўз олдимдан ўтади. Навоийни, Қодирийни ўқий олмаган тенгдошларимиз бундай «шифрли битиклар»ни бемалол ўқий олишлари мени ажаблантиради. Биз нимага интиляпмиз ва нима қилия-миз?! Эҳтиросга берилмай, зора, кучимиз етса, деб уларнинг «битик»ларини таҳлил қилишга уриниб кўрдик.

Учта сўздан иборат биринчи гапнинг ўзида саккизта хато бор экан. Ажабо, «Иллат излаганга иллатдир дунё» деб шуни айтиш шармкин-а?! Ҳар сонияда сувдай оқиб кетаётган интернет трафиго, сарфланаётган кўз нурига бефарқ қараш мумкинми, ахир? Бу ерда ахборотнинг қандай етказилиши эмас, фақатгина етказилиши муҳимдек гўё. Аслида-чи? Ўзбек тилига ҳурмат шуми? Ижтимоий тармоқлардаги бундай бефарқликни қандай тушуниш керак?! Бунга чора борми?

Бизнингча, бор.
«Whatsapp» ижтимоий тармоғида бир қадрлон дўстим билан «чат»лашаётган эдим. Нуқул сўзларни чала ёзавериши гапимга тегди. Уни хафа қилмай туриб, камчилигини кўрсатмоқчи бўлдим. Кейин «Келинг, бир ўйин ўйнаймиз, фақат адабий тилда ёзи-миз, нима дейсиз?», деб ҳазил асосида фикримни айтиб олдим. Шундан кейин доим «адабийча» гаплашадиган бўлдик. Бу дўстим вақт тежаш учун адабий тилдан бироз чекингандир. Аммо адабий тилда ёзиш учун аввал уни ўрганиш керак. Аслида, муаммо ҳам шунда. Тенгдошларимиз орасида адабий тилни (мукаммал демай

қўя қолайлик) яхши биладигани кам. Биладигани-ям қисқартмалардан фойдаланиб, сўзларга «ямоқ» солиб кетаверса, саводхонлик даражамиз пасайиб кетмасмикин, деган хавотир қийнайд баъзан...

Интернет инсониятни ҳам салбий, ҳам ижобий маънода шошиштириб қўйди. Гўёки одамлар эмас, вақт тезлашиб кетаётгандек. Ер остида, ҳавода, коинотда ахборот алмашинуви шиддатли тус олди. Шундай шароитда одам шомшай ким шошсин?!

Кўрам кўриниш учун сочимизни тараймиз, озода кийинамиз. Тилимиз-чи, қачон уни ҳам ўзимиз каби андозага келтириб, «уст-бошини орасталаб», унга жило берамиз? Келинг, шу ишни ижтимоий тармоқдан бошлайлик. Унда ҳамма ўз билганини ўз билганча айтмоқда. Уларни чеклашга ҳаққимиз йўқ. Аммо азбаройи гўзал лисонимизнинг ҳолига ачинай, уларнинг сўзларини тузатиб қўйдик, қаранг у шундай ўқилади:
— Дўстлар, шошилинг, кечикяпсиз...

Сухроб ЗИЁ,
ЎзДЖТУ талабаси

УМР МАЗМУНИ

► ҲАМКАСБЛАРИМИЗ

1956 йилда Булунгур туманининг Оқтепа қўғонидagi зиёли хонадонда туғилган Хайрулла Ҳамроев болалигиданок адабиётга ўзгача меҳр қўйди. У тумандаги 15-мактабни битириб, Самарқанд давлат университетининг тарих факультетига ўқишга кирди.

Университетни битириб, меҳнат фаолиятини 1978 йилда ҳозирги «Зарафшон» газетасида бошлади. Айтганча ёш мутахассис бир мудлат Булунгур тумани рўзномасида бўлим мудири, масъул котиб лавозимларида фаолият кўрсатди. Кейинчалик у яна «Зарафшон» газетасига қайтиб, долзарб мақолалари билан газетхонлар назарига тушди. Хайрулла Ҳамроев 1989 йилда Самарқандда ташкил этилган телевиденининг ташкилотчиларидан биридир. Бугунги Самарқанд вилоят телерадиокомпанияси ўша телевиденининг вориси ҳисобланади. Х.Ҳамроев

вилоят халқ таълими бошқармасининг «Маърифат нури», вилоят ўрта махсус касб-хунар таълими бошқармаси наشري бўлган «Улугбек ворислари» газеталарига бир неча йиллар муҳаррирлик қилди. Бугунги кунда бу газеталар ўн минглаб нусхалда чоп этилмоқда. Меҳнат инсонини улуглайди, деганларидек, Хайрулла аканинг бу интилишлари бесамар кетмади. У кўп йиллар мобайнида «Қишлоқ ҳаёти», «Оила ва жамият» газеталарининг вилоят муҳбири сифатида иш олиб борди. Ўзининг долзарб мавзудаги мақола ва очерклар билан республика ОАВда фаол иштирок этмоқда.

Айни пайтда у минглаб газетхонларнинг сеvimли наشريга айланган «Маърифат нури» газетасида фаолиятини давом эттирмоқда. Ушбу маърифат маскани адабиёт ихлосмандлари билан ҳамisha гавжум. Ўзими интихосида вилоят адабий мухити, журналистикаси ривожига муносиб ҳиссасини қўшиб келаётган ижодкорнинг келгуси фаолиятига ютуқлар ҳамда мустаҳкам соғлиқ ва узок умр тилаб қолайми.

Исокул УМУРЗОҚОВ,
Дилором АБДУРАҲМОНОВА

ЭКОЛОГИЯ:

Бутун инсониятга дахлдор масала

► ШАРХ ЎРНИДА

Бутун табиий тизим барқарор атроф муҳит шароитини, умуман биологик ҳаёт учун, шу жумладан, инсон ҳаёти учун маъбул бўлган шароитни сақлашга интилади. Табиат – инсониятнинг бойлиги эмас, балки уни ўраб турган табиий олам бўлиб, инсон унинг таркибий бир бўлагидир. Инсониятнинг ривожланиши табиий ресурслардан оддий истеъмолчи сифатида фойдаланиши билан белгиланмаслиги бугун янада ойдин бўлмоқда.

бартараф этиш учун табиати

муҳофаза қилиш қонунчилигининг олдингисидан тубдан фарқ қилувчи янги меъёрий-ҳуқуқий базаси яратила бошланди. Табиатдан фойдаланишнинг маъмурий-бўйруқбозлик усули ўрнига иқтисодий бошқариш усулига ўтилди. 1992 йилда табиий муҳит шароитларини сақлашнинг, табиий ресурслардан оқилона фойдаланишнинг ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий асосларини белгилаб берувчи Ўзбекистон Республикасининг "Табиати муҳофаза қилиш тўғрисида"ги қонуни қабул қилинди. Мазкур қонун инсон ва табиат ўртасидаги муносабатлар уйғун мувозанатда ривожланиши, экология тизимлари, табиат комплекслари ва айрим объектлар муҳофаза қилинишини, фуқароларнинг қўлай атроф муҳитга эга бўлиш ҳуқуқини кафолатлашнинг таъминлашга қаратилган.

Бугунги кунда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш ҳамда барқарор ривожланиш соҳаси бўйича қатор стратегик ҳужжатлар ишлаб чиқилди ва қабул қилинди. Булар: биохилма-хилликни сақлаш миллий стратегияси ва ҳаракатлар режаси; қўлланиш ва қўроқчилик билан қуралиш бўйича ҳаракатлар режаси; барқарор ривожланишнинг таъминлаш бўйича миллий стратегия концепцияси; атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўйича ҳаракатлар режаси; атроф-муҳит гигиенаси бўйича ҳаракатлар режаси; аҳоли турмуш шароитини яхшилаш стратегияси ва бошқалар. Ушбу ҳужжатлар асосида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўйича ҳаракат дастурлари шакллантирилмоқда. Мазкур дастурларда табиий ресурсларни сақлаш, улардан оқилона фойдаланиш ва қайта тиклашга, ҳўжалик юртишнинг экологик усуллари жорий этишга, меъёрий-ҳуқуқий базани такомиллаштиришга, экологик илм-фанны ривожлантиришга, аҳоли ўртасида экологик таълим ва тарбияни кўчайтиришга қаратилган комплекс чора-тадбирлар

назарда тутилган.

Мингйиллик Ривожланиш Мақсадларида эришиш борасида ўз мажбуриятларини бажариш мақсадида Ўзбекистонда БМТ Мингйиллик ривожланиш мақсадларини амалга ошириш бўйича 2011–2015 йилларга мўлжалланган қўшимча чоралар Комплекси амалга оширилмоқда. БМТнинг ривожланиш дастури билан ҳамкорликда биохилма-хилликни сақлаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, қайта тикланувчи энергия манбаларини ва энергия тежовчи технологияларни жорий этиш, шунингдек, ер ресурсларини самарали бошқариш ва бошқа соҳаларда қатор ишлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон халқаро ҳуқуқнинг тўла ҳуқуқий субъекти сифатида мустақил равишда ижтимоий-иқтисодий, шунингдек, атроф-муҳити ва фуқаролар соғлигини муҳофаза қилишга, мамлакатнинг барқарор ривожланиши ва экологик хавфсизлигини таъминлаш мақсадида табиий ресурслардан оқилона фойдаланишга йўналтирилган экологик сиёсатни юритмоқда. Бундай экологик сиёсатнинг амалга оширилиши халқ ҳўжалари ва умуман жамиятнинг барқарор ривожланиш шартларидан биридир.

Ўзбекистоннинг мустақил ривожланиш йилларидаги экологик сиёсати натижасида атроф-муҳит сифати яхшиланди. Шу даврда атмосферага ифлослантирувчи моддалар ҳамда ифлосланган чиқинди сувлар ташланиши ҳажми 2 баробарга камайди. Ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик усулларида ўтирилиш пестицидлардан фойдаланиш 5 мартага қис-

қатириш имконини яратди. Экин майдонлари тизимида дон, сабзавот ва картошка экинларини қўпайтириш тенденцияси ўрнатилди ва бугунги кунда пахта экин майдонлари қисқариб, умумий экин майдонининг 30 фоизидан ошмади. Сўнгги 4 йилда 1200 минг гектар сўғориладиган ер майдонининг мелiorатив ҳолати яхшиланди. Миллий қўриқхона, боғ, буюртмахона ва эко-марказлар ривожланмоқда. Оролбўйи минтақасида экологик вазиятни реабилитация қилиш тадбирлари фаоллик билан амалга оширилмоқда.

Мустақиллик йилларида Ўзбекистон нафақат минтақа давлатларининг сайё-ҳаракатларини бирлаштириш ташаббуси билан чиқди, балки ушбу позицияга тўла амал қилаётганлигини амалий ҳаракатлари билан исботлади. Оролни қўқариш Халқаро жамғармасини тузиш ҳамда фаолиятини қўлаб-қувватлашга, шунингдек, Орол денгизи ҳавзаси дастурини амалга оширишга салмоқли ҳисса қўшилди. Ўзбекистон сўнгги бир неча йил ичида Оролбўйи минтақаси экологик вазиятини барқарорлаштириш учун жами 1,5 миллиард АҚШ доллари мақсадидаги лойиҳаларини амалга оширди.

Ўзбекистоннинг мавжуд табиий-ресурс, интеллектуал ва иқтисодий салоҳияти минтақавий экологик муаммоларни ечишдаги устувор ва муҳим ролини таъминлайди. Бироқ, Марказий Осиёда юзага келатган қўлаб-қувватлаш экологик муаммолар глобал характерга эга бўлиб, фақат битта давлатнинг сайё-ҳаракатлари билан ўз ечимини топа олмайд.

Ишончимиз комилки, фақатгина биргаликдаги сайё-ҳаракатлар юзага келган экологик муаммоларни самарали ва кам харажатлар билан муваффақиятли ечиш, умуман, экологик мувозанатнинг, шунингдек, сув мувозанатининг, айниқса, Марказий Осиёда, ҳозирги ва келгуси авлодлар яшаши учун қўлай бўлган атроф-муҳит шароитининг барқарорлигини таъминлашга хизмат қилади.

**Сергей САМОЙЛОВ,
Жуманазар АТОЖОНОВ**
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси
Қонунчилик палатаси депутатлари

► БУ ТУРФА ОЛАМ

ЁНҒОҚ САРАТОННИНГ ОЛДИНИ ОЛАДИ

Жексон номидаги генлар медицинаси лабораторияси тадқиқотчилар гуруҳи томонидан ёнғоқ истеъмол қилинганда ичаклар микрофлорасида колоректал ўсмалар пайдо бўлиши хавфи камайгани аниқланди.

Олимлар сичқонлар устида тажриба ўтказиб шундай хулоса келишдики, қулиқ микродон қўпроқ тановул қилган бу жониворларда йўғон ичак саратони келиб чиқиши кескин пасаяди. Инсонлар учун мўлжалланган қулиқ метёр — 30 грамм ёнғоқ орқали сичқонларнинг ичакларидаги шишлар икки баробар камайди.

Ёнғоқ таркибида омега-3, омега-6 ёғ кислоталари ва саратонга қаршилик қилиш хусусиятига эга бўлган Е витамини мавжуд. Бу неъмат доимий истеъмол қилинса юрак қон-томир, қанд ва асаб хасталиқларига мойиллик кескин камаяр экан.

Тадқиқотчиларнинг аниқлашича, ёнғоқ истеъмоли саратон хасталигидан муҳофаза қилувчи бактерияларнинг қўпайишига сабаб бўлар экан. Масалан, айрим микроорганизмлар тўқималараро шамоллашга ва ўсма хасталиқларига қаршилик қилиш хусусияти билан биргаликда қўпая боради. Олимлар инсон танасининг саратонга таъсирчанлигини ўрганиб чиқиб, ёнғоқнинг хавфли ўсмаларнинг олдини олиш учун тавсия қилмоқдалар.

КОСМОСДА САЙЁҲЛИК ЙЎЛГА ҚЎЙИЛАДИ

Американинг хусусий компанияларидан бирида коинотга сайёҳлар парвозини амалга ошириш учун ракеталар ишлаб чиқарувчи заводни қуришга киришилди.

Флорида штатидаги

Кеннеди космик марказидаги ҳудудни тозалаш ишлари бошлаб юборилган. Қурилиш майдони 44 минг квадрат метрга кенгайтирилди. 2018 йилнинг бошида бу ишларнинг тугалланиши кўзда тутилган. Бундан аввалроқ компаниянинг раҳбари Жефф Безос капсулали ракеталардан бирида уч мартаба коинотга парвоз қилди. Ушбу ракета олти кишини юз километр баландликка олиб чиқишга мўлжалланган. Ракета ва капсула синовлардан яхши ўтди.

ШИЛЛИҚҚУРТДАН ЎРГАНИШ КЕРАК

Сассек университети-нинг нейробиологлари аниқлашди, мураккаб масалаларни ҳал этиш икки ўзаро ҳамкор нейронга боғлиқ экан. Чўчуқ сувда яшовчи шиллиққуртларнинг егулик излаш жараёнидаги мия фаоллигини ўрганиш асносида олимлар шу фикрга келдилар.

Улар тадқиқ қилган икки нейроннинг бири назоратчилик вазифасини бажарса, иккинчиси шиллиққуртнинг қанчалик очлигини аниқлаб беради. Тадқиқотчилар шиллиққурт нейронларини ўзгаришлардан хабардор этиб турувчи икки электрод ёрдамида кузатдилар.

Электрон нейрондан иборат бу механизм энг мақбул ечимни танлашга қўмак берувчи механизм ҳисобланади. Бу тизим шиллиққуртларга овқат тополмаганда мия фаоллиги сустлашиши ҳисобида энергияни тежаш имконини беради. Бундай қурилма роботларнинг "мия"сига қўчирилганда мураккаб вазифаларни бажаришда қай жиҳатнинг ҳиссаси қанча бўлишини аниқлаш осон кечади.

Малика АҲМЕДОВА тайёрлади.

ТАБИАТНИ АСРАШ БУРЧИМИЗ

Мамлакатимизда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш борасида қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, соҳанинг мустаҳкам ҳуқуқий базасини такомиллаштириш, минтақамиздаги экологик муаммоларни ҳал этишга алоҳида эътибор қаратилган.

юлдузи" газетаси таҳририяти билан ҳамкорликда мактаб ўқувчилари ўртасида ўтказилган Республика "Онажоним табиат" ижодий танловига юртимизнинг турли ҳудудларидан бир-биридан сермазун табиат манзараларини тараннум этувчи расмлар билан бойитилган 100 га яқин иншолар, шеърлар ва расмлар

келиб тушгани, ҳайъат азёлари томонидан энг муносиблари танлаб олингани алоҳида эътироф этилди.

— Бугунги кунда иқлимнинг кескин ўзгариши ер сайёрасини жиддий ташвишга солмоқда. Ушбу муаммонинг олдини олиш, унинг салбий оқибатларини юмшатиш борасида Ўзбекистонда ҳам

катта ишлар олиб борилмоқда, — дейди Хитой элчихонасининг маслаҳатчиси Нашун Баяр жаноблари. — Иқлим ўзгаришларини ҳар томонлама ўрганиш учун турли соҳадаги бўлғуси мутахассисларни жалб этиш мақсадида ўтказилган "Глобал иқлим ўзгаришига мослашиш бўйича

бўлишди. Тадбир доирасида "Соғлом она ва бола йили"га бағишлаб Ўзбекистон экологик ҳаракати, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, "Medical express" ихтисослашган тиббий илмий-амалий, ижтимоий реклама йўналишидаги нашри ҳамкорлигида

ўтказилган босма, телевидение, радио ва электрон оммавий ахборот воситаларида тиббиёт ва соғлиқни сақлаш соҳасидаги энг яхши журналистик ва ихтисослашган материал учун "Тиббиёт, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш ва экология" мавзусидаги Республика ижодий танловига ҳам яқун ясаиб, танлов ғолибларига эсдалик совғалари топширилди. Байрамга санъаткорларнинг бадний чиқишлари ўзгача сурур бағишлардан бўлса, бошқа қатор халқаро ташкилотлар томонидан Меҳрибонлик уйлари тарбияланувчилари, нуруний отахону онахонларга ҳам совғалар топширилгани қалбларда чуқур из қолдириди.

Адиба УМИРОВА,
"Hurriyat" муҳбири

Яқинда пойтахтимиздаги Фафур Фулом номидаги маданият ва истироҳат боғида бўлиб ўтган байрам тадбири ҳам соғлом муҳит яратиш орқали аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш, экологик хавфсизлигини таъминлашга қаратилди. Унда Хитой халқ республикасининг Ўзбекистондаги элчихонаси, "ZTE", "Shandong Kerui Petroleum Equipment Co., Ltd", "HUAWEI", компаниялари, Глобал сув ҳамкорлик ташкилотининг Марказий Осиё ва Кавказ тармоғи Ўзбекистон

бўлими, "Локомотив" парки ва бошқа ҳамкор ташкилотларнинг вакиллари иштирок этди. Тантанали маросимда Ўзбекистон экологик ҳаракати Марказий кенгаши ижроий қўмитасининг раиси Б.Алиханов сўзга чиқиб, ер юзининг бирор-бир жойида ўзимизда бўлганидай тўрт фаслни бир вақтнинг ўзида ёнма-ён учратиш қийинлиги, сеҳрли ўлкамизнинг табиатига мафтун бўлиб боқилишнинг ўзи кифоя эмаслиги, бу бойлиқни асраб-авайлашимиз кераклиги ҳақида тўхталиб ўтди. Шунингдек, Ўзбекистон экологик ҳаракати, халқ таълими вазирлиги ва "Тонг

Иқбол пешонамга битган ошёним!

▶ ВАТАН САЖДАГОҲ КАБИ МУҚАДДАСИР

Бу кентик дунёнинг ишлари қизиқ. Туғилган юртининг қадрига етмай «еттинчи осмон»да юрганлар қанча. Шу юртининг бир сиқим тупроғини қўлимга олсам кўзимга тўти қиламан, дея зор ўтаётганларни ҳам кўряпмиз.

Келинг, кўнглингизни кенг қилинг. Сўхбатни Ҳамиша яхши гаплардан бошлайлик. Мен Орифулло Аҳмедшин деган инсонни билар эдим. Кўп бор мулоқотда бўлганман. У ёшлик чоғида уруш оловларидан олиб чиқилиб, Ўзбекистонга эвакуация қилинганлар сафида юртимизга келиб қолган эди. Мана шу жаннатоманд ўлкамизда бирорнинг бир тийинига хиёнат қилмай, ҳалоли пок яшади. Одамларнинг ҳурматини қозонди. Умр деганлари кўнглироғини чалиб, охири борар бекатнинг шуъласини кўрсатиб қўйдими ё ўзи туғилган жойида кўзини юмгиси келди-ми, ўша киндик қони тўкилган юртига кетди.

Орадан бир-икки ой ўтди-ўтмасдан Абдуқадир Расулов деган қадридонига ундан хат келди. Йўқ, хат эмас, 100-150 кишининг рўйхати келди. Орифулло ота эллик йил умргузаронлик қилган Андижонни юраги тўкилиб соғинганини, ўтган аҷиб-чўққунларни бирма-бир энтикиб эслаётганини ёзибди. Уч арақ қозоғига кўз олдидан ўтаётган дўстларининг исми шарифларини қолдириб биттибди ва «уларга мендан салом айтинг» дебди. Мана сизга юрт меҳри, мана сизга умр изтироби... «Мен юртим кўчаларда, чой ичган давраларимда юрибсиз. Ўтаётган бебаҳо кўнларингизнинг қадрига етинглар, азизларим» деб қўшиб ҳам қўйибди.

Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси Ан-

дижон вилояти бўлими раиси, журналистика фахрийси Назиржон Саидов Татаристоннинг Зеленодольск шаҳридан хат олди. Конверт устидаги дастхатдан билдики, мактуб муаллифи узоқ йиллар Олтинкўл туманида халқ таълими равақига катта ҳисса қўшган устоз муаллим Муҳаммадшо Аҳмедовдан экан:

«Сизга ушбу хатни ёзишга туртки бўлган нарсаси ҳақида айтмасам бўлмас. Тунов кун туш кўрибман. Закияхон билан бирга Ўзбекистонда — Андижонда юрибмиз. Эшитганимча бор экан. Андижон ўзгариб кетди. Айниқса, шаҳардан Олтинкўл томонга кидиришларни кўчани кўриб, озим очилиб қолди ва дебман:

— Мўъжиза-ку, Закияхон, қаранг, кўзини қамаштирипти. Бир-бириндан чиройли бинолар. Қисқа вақт ичида шунча ўзгариш...

— Ҳа, қойил қилиш керак, — деяпти у. — Бу биноларни бунёд этганларнинг отасига раҳмат! Ҳаммаси тинчлик-осойишталик ва аҳилликнинг шарофати-дан.

— Шундай гўзал жойларни ташлаб, қаерларга кетдик-а, аяси?

— Замонанинг зайли-да, дадаси. Тақдирдан қочиб қўтилиб бўлмайди.

Уйғониб кетсам, тонг ёришиб қолди. Бет-қўлларим ювган, нонуштага қарамай хат ёзишга чоғландим.

Мактуб Назиржон ака-

(Кўнгул туғёнлари)

тўкилган маконда яшаётганига қарамай, юртимизга меҳру муҳаббат, соғинч ҳисси ила интилаётгани, бу инсон жисман Татаристонда, қалбан Ўзбекистонда яшаётганлигига амин бўлди. Устоз муаллим бир пайтлар унга мана шундай деган эди: «Иккинчи жаҳон уруши асоратларини бартараф этиш даврида Андижонга келганмиз. Қийинчилик йиллари эди. Ўшандаёқ ўзбек халқининг нақадар меҳнаткаш, бардошли, оқибатли, меҳмондўст эканлигини билгусида катта маъно мужасам. Чунки узоқ-яқинда яхшилар, хайрихоҳ одамларнинг борлиги кўнгилга таскин беради. Шоиримиз айтмоқчи:

Хайрихоҳ одамлар бемама, ҳамдам,
Одам бир бутундир шу иноқликдан.
Ахир муҳаббат ҳам, ахир дўстлик ҳам
Бошланган эмасми хайрихоҳликдан.

Бағрикент халқимиз яхшиликларни қанотидан камол топан, ўзбекона феъл-атвор, урф-олати лўф-қарам фазилатлари қон-қонига сингиб кетган, шу юрт кучоғида қомиллик даражасига етган инсонлар бисёр. Людмила Васильевна Ела-тенцева Иккинчи жаҳон урушининг қаратон қиши-

да Смоленск шаҳридан жангоҳ ортига эвакуация қилинганлар қаторида келтирилган оилалардан бирининг жажжигина қизалоғи эди. Уни ўзбек хонадони пешонасини силаб кутиб олди. Людмила хола ҳозир пенсияда, Йигирма йилдан зиёд битта ташкилотда ҳисобчи бўлиб ишлади. Турмуш ўртоғи тиббиёт ходими Пётр Яковлевич билан икки ўғилни воёга етказди. Улардан бири Андрей ёнғин хавфсизлиги хизматида ишлади. Хола ҳар кун эрталаб келини Татьянага «болаларни уйғотинг, мактабдан, боғчадан кеч қилишмасин. Қўшнимиз патир нон чиқарибди, чой ичиб олишсин» дея тўрт нафароа икки чеварасини хушнуд қайфиятда йўқлайди.

Ольга Георгиевна Ҳегай — корейс. Людмила хола билан битта маҳаллада яшайди. У ўттиз йилдан ошқироқ почта-телеграф тармоғида ишлади. Обру-этибор топти. Энди айтмасак бўлмас: бир қизини ўзбек йигитига узатди. Келин ўзбекчани сувдек ичадди, муслмончилик қондариға амал қилади, ҳар кун эрталаб қўлида челақ, кўча сулурушини бир кўрсангиз эди.

Гавҳарой Сафина деган онахон бошқирд миллатига мансуб эса-да, ўзбек дейсиз. Гавҳарой момо 80 ёшга қиярпти. Ўтган асрининг 50-йилларида турмуш ўртоғи Шавкат ака Алиев билан юртимизга келиб қўнм топтилар. Узоқ йиллар тиббиёт соҳасида ишлаб, не-не кўнгулларга малҳам бўлди. «Сафина опадан шифо топанман» дейди-ганлар қанча. Тўрт фарзандни иймон-этиқолди, юрт қорига қамарбаста қилиб тарбияладилар. Улар

«Дўстим! Олтинкўлнинг хушхаво боғи» Қорадарёнинг сўлим соҳилида ўтказган оналарини эслайман. Тўрт-тўққизларда менга кўрсатилган иззат-иқромларини эсимда асло унутмайман. Доим давраларнинг тўрига чиқиб, «домла, сиз улуг инсонсиз, дуо беринг» деганларингиз ёдимдан чиқмайди, ахир. Қани эди, имкон бўлсаю, қўш бўлиб қанот қоқсам, Андижон томон учсам!»

Ғолибжон АБДУЛЛАЕВ

▶ МЕНДА ФИКР БОР

Ўзбек тилида шундай сўзлар борки, биргина товуш белгиси ўзгариши оқибатида маъносига ер билан осмон қадар тафовут пайдо бўлади. Сайлгоҳ билан сайргоҳ шунақа сўзлар сирасидандир.

"САЙЛГОҲ" ва "САЙРГОҲ"

битта сўз... эмас

«Ўзбек тилининг изоҳли луғати» (Тошкент, «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» давлат илмий нашриёти, 2007 йил) ҳамда худди шу номдаги 1981 йилда чиқарилган китобга қараган киши бизни ноҳақликда айблаши турган гап. Чунки уларда:

Сайлгоҳ (а+ф-т) сўзига «халқ сайллари ўтказиладиган жой, боғ, парк;

Сайргоҳ (а+ф-т)га эса сайр қилиб, ҳордиқ чиқариш учун мос жой, дегану мазмунда бир хил талқин берилган.

Хўш, бу атамаларнинг том маъноси нима эканини қандай исботлаш керак?

Бунинг учун буюк бобокалонимиз, ўзбек адабий тили ривожига беқиёс ҳисса қўшган аллома Мир Алишер Навоийга мурожаат қиламиз. У зот **сайл** сўзини — сел, қаттиқ ёғин маъносига қўлаганлар:

Ким элга жафо чаҳин тоғу зили қилур,

Кавсар суин ўзига ўлум сайли қилур.

Ёки:

Қазодин бу иш келди чунжонима,

Бу сайли бало жисми вайронима.

Сайр сўзи эса у кишининг асарларида — сайр қилиш, юриш, томоша, саёҳат маъноларида келади:

Гули мақсудига ул етти бу йўл сайринда,

Ким тобонига тикан бўлди яна бир тоғ.

Тагин:

Қайда ким бўлди сайри афлоки,

Ҳамроҳ эрди анга тани хоки.

(Алишер Навоий асарлари тилининг изоҳли луғати) Тошкент. — 1983 йил).

Келиб чиқиши араб, форс-тожик тилларига дахлдор бўлган бу сўзлар «Фарҳанги забони тожик» (Москва. — 1969 йил)да ҳам худди шу йўсинда ўз ифодасини топан.

Бу икки сўзга, **сайлгоҳ**, **сайлгоҳ** кўринишида «и» ун-лисини қўшиб ёзиш ҳам қалатдир.

Хуллас, «Ўзбек тилининг изоҳли луғати»да янглиш содир бўлгани боисидан нутқимизда, айрим оммавий ахборот воситаларида, замонавий бадий адабиёт намуналарида чалқашлик рўй бермоқда.

Ғайбиддин ФАЗЛИЕВ,

Ўзбек тили ва адабиёти фани муаллими

▶ МУҲОКАМА УЧУН МАВЗУ

Хаёт тасодифларга тўла. Бекобод шаҳрида Тошкентга жўнай деб турган манзилли кичик автобусга ақинлашаётсам, ҳайдовчи ўнг ён эшикни очиб:

— Буёққа чиқа қолинг, ака, — деди.

Овоз таниш туюлди. Ялт этиб ҳайдовчи-га тикилдим-у, дарҳол эсладим:

— Э-эй, Боситжон-эй! — дедим қувониб, — ёмғир шивалаб ёғиб турганда Сирдарё бўйида, садақайрағоч тагидаги балиқ-хўрлик...

Боситжон жилмайди:

— Омон бўлинг, — деди-да, машинани жойидан қўзғатди.

— Баҳай, ишни ҳам ўзгарибсизми?

— Шундай бўлиб қолди, ака, — йигит қошларини чимирди, катта йўлга чиқиб олган, тезликни оширди. — Кўрингиз-ку, раисимизни. Ўша кўксам янги сайланган эди. Ишлага олмадим.

Ўрта бўй, елкадор, думалоқ юзи қорача-гина Пўлат Қаюмовнинг қиёфаси кўз ўнгимда гавдаланди. Хизмат сафари чоғида у чигит экишга тайёргарликнинг бориши билан таништириб, бригадаларни айлантирди. Катта-катта режалари борлигини алоҳида таъкидлади. Пешинга яқин дарё бўйидаги катта шудгорни чизеллаётган трактор-чи билан сўхбатлашди. Иسمى Боситжон экан. Дарё бўйига тушдик. Кичкина гул-ханга қалаб қўйилган ўтин ёниб бўлиб, чўғ шабадала ялғулаётди турарди.

— Обдон тобига келипти-ку, — деди Боситжон сада тагига ўраб қўйилган сирли кастриолька билан пўсти қириб арчилган чўп сикларни қўлига олиб. — Тонг сахар икки лаққа илгинди, насибаларингиз.

Йигит тазаланган балиқ бўлакларини сиклаб, оловнинг шабада томонига бир-бир санчиб қўя бошлади. Майдалаб сийрак ёмғир ҳам томчилаб қолди. У завқланиб, иштини давом эттирар экан, ўз касби, ҳўжа-ликда механизаторлар меҳнатининг ташкил этилиши ҳақида сўзлади. Гап кўпроқ пахтачиликда техникадан фойдаланишдаги қусурлар, ҳисоботлардаги ёлғон-яшиқлар устида борди.

— Эски раисимиз вазиёфасидан олин-ши, иши теровга тушишда ҳам шулар са-баб бўлди, — деди сўнгги сикни қўмлоқ ерга қалаётган Боситжон. — Мана, янги раис иш бошлади.

Балиқ бўлакларини билинар-билимас жа-зиллаб, қизара бошлади. Боситжон сада та-гидаги термосни олиб, пиёлага чой қўйди. Ўшанда тўғриси, орийатли механизатор йигитнинг мулоҳазалари сабаб бўлиб, туман пахтачилигидаги муаммоларни икки-уч кун ўрганиб, каттагина бир мақола эълон қил-ганим эсимда.

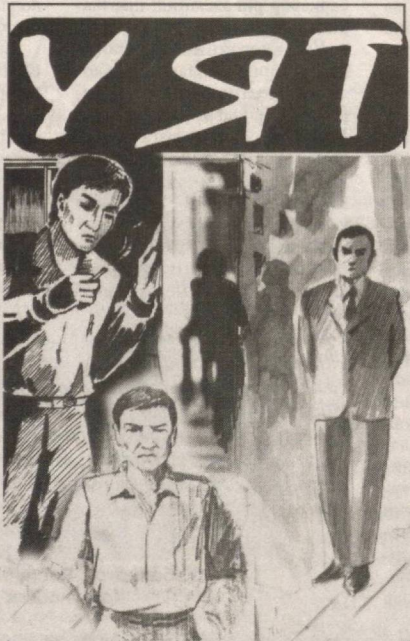
— Янги раис мулоҳазали, оғир-босиқ кўрингани билан олмаси ичида экан, — ма-шина раван йўлда бир текис гизиллаб бо-рар экан, Боситжон ҳикоясини давом эт-тирди. — Бирор йил ўтмай кирдикорлари гап-сўз бўлиб кетди. Ишлаб турган маши-налар, тракторлар, бошқа транспорт ва тир-ков воситаларини зимдан сотиб юбора бош-лади.

Чорва туёғи ҳам кескин қамайиб, ҳўжа-лик бинолари ҳам сувтекин хусусийлашти-риб юборилди. Раис ўз қишлоғида қўшқа-ват иморатлар солаётгани, ёз бўйи брига-далардан етти-саккиз киши навбати билан «хашар»га қатнаётгани овоза бўлди.

Лекин раис қилт этмасди. Беш-олти йил обдон давру даврон сурди. Ҳатто шу орада у хотини билан бирга муқаддас ҳаж сафа-рини ҳам адо этди.

Афсуски, бу ҳам раисимизнинг ҳўжалик-даги амалларига ижобий таъсир кўрсатма-ди. Фермер ҳўжалиқларини ташкил этиш чоғида ҳам роса хунар кўрсатди. Ор-но-мусни шунчалик йўқотдики, ҳатто одамлар ўз хонадонлари олдида, йўл бўйларига фар-зандларига атаб экишган теракларни ҳам кесиб пуллаб бошлади. Навбат отам уйи-миз олдида эккан теракларга ҳам етиб кел-ди. Укамга уй қуриш учун эккандик улар-ни. Бутун умри шу ҳўжаликда ҳайдовчи бўлиб ишлаган отамнинг илтижоларига ҳам парво қилмади раис. Уятсизлик, ор-номус-ни йўқотиш, ҳаром-харишдан ҳазар қил-маслик, виждонсизлик одамзод бошига қан-дай қулфатлар ёғдириши мумкинлигига унинг кейинги қисмати яққол мисол бўла олади, — деди-да, йигит иккита воқеани айтиб берди.

Ҳар иккаласи ҳам Пўлат Қаюмовнинг ўғиллари тақдирини билан боғлиқ. Катта ўғил Даврон ашадли нанавад бўлиб қолди. Айтишларича, уни ўнлаб одамларнинг те-кин меҳнати ва ҳаром пуллар сарфланиб қурилган кўпқаватли уйининг ертўласида, темир қафасда сақлашаркан. Эшик қулфи фақат суву оғват бериш чоғида очиларкан. Иккинчиси — кичик ўғил Зафар эса турли гуруҳларга қўшилиб, безорилик, ўғирлик кўчасига кириб кетибди. Унинг катта-ки-чик жиноятларини «ёпиш» учун ота минг-минглаб доллару евролар сарф-лади.

Уят — инсонни тизгинловчи қудратли фазилат. У иродани, сабот-матонатни, сабр-тоқатни чинқиртиради. Бу фазилат соҳиби ҳар қандай шароитда ҳам ножоиз қадам-лардан ўзини тия олади, ҳаром-харишдан сақланади, ўз инсоний қиёфасини йўқот-майди. Бу фазилат миллий ўзлигимизнинг, маънавий-ахлоқий қиёфамизнинг негизи.

Шу боисдан ҳам халқимиз азал-азалдан: «Уят — ўлимдан қаттиқ», «Уялганинг — ўлганинг» сингари мақолларни, уларнинг маъно-моҳиятини янги-янги авлодлар он-гига сингдириб келаётди. Шунчаликки, ҳадеб хархаша қилаверган тақдирда она ўнг қўлининг кўрсаткич бармоғини юзига тек-кизиб, тилини тишлаганича бошини сарак-сарақ қилгудек бўлса, ҳали бешик-белан-чақдан тушмаган эмизикли гўдак ҳам тин-чиб қолади. Ёшларга уятчанлик, шарм-ҳаёни сингдиришнинг усуллари кўп. Гап фақат ақл-идрок, қўнт-сабот, ҳафсала би-лан иш қўришида.

Киши очдан ўлмади, ор-номусдан ўлади. Ор-номуси, уят, андишаси қучли инсон фавқуллодда вазиятларда ўзини ёрқин намоён этади. Шарм-ҳаёни унуттиш оқиб-атида кишида эл-юрт, ота-она, оила, қарин-дош-уруғ, ёр-биродар олдиди масъу-лият туйғуси сусайиб, уятсизлик буй кўрсата бошлайди, ўзаро муносабат-

ларда андиша, истиҳола кўтарилиб кетади. Бозор муносабатлари айрим иродасиз, бўшбоқ кишиларни турли оҳангларга ўйна-таётгани бор гап. Натижада бундайлар ҳатто ота-она юзига оёқ қўйишгача бориб етмоқ-да, ака укадан, сингли опадан воз кечиб, юзқўрмас бўлиб кетаётган ҳолатлар йўқ эмас.

Яқин таниш-билиши, дўстини, аёллар-ни хоржга олиб чиқиб, қўлиққа сотиб юборишлар-чи? Ҳамият, ёрдам кўрсатиш, қўллаб-қувватлаш ҳислатларига путур ета-ётгани-чи? Ўз манфаатини қўлаб яқинла-ри тақдирига бефарқлик-чи?

...Велосипедни эшик ёнида қолдириб, Эминжон шошилиб ҳовлиларига кириб кет-ди. Шу атрофда чиллақ ўйнаб юрган бола-лар орасидан чиқиб келган Омон уни ми-ниб кўчани айлана бошлади. Кейин у ён кўчага бурилиши билан Эминжон ичкари-дан чиқди-ю, «велосипедим» дея доллашга тушди. Шу заҳоти онаси ҳам кўчага ҳовли-қиб чиқиб шовқин солиб, «ўғри»ни қараб қолди. Ён кўчадан чиқиб келган Омон ве-лосипедни ўртоғига тутқазса ҳам она-бола шовқинни тўхтатишмади, ён кўшининг бо-ласини «ўғри!» деб, бир-икки мушглаб ҳам олтишти. Бу машааша маҳаллада овоза бўлиб кетди. Эртасига Омонни мактабда ҳам гап қилишди, дакки беришди. Тинчини йўқо-тиб, қаттиқ уялиб юрган орийатли бола учун бу ортиқча бўлди, у қаттиқ изтироб чекиб, ўзини тута олмади жонига қасд қилди...

Тўғри, бундай ҳоқисалар камдан-кам со-дир бўлади. Лекин улар юксакликдан ту-банлик сари бир қадам эканини тасдиқ-лайди. Ақл-идрок билан иш тутмаслик, ан-дишасизлик, ор-номусини йўқотиш пинхо-на фоҳишахоналар, безори гуруҳлар юзга келишига сабаб бўлаётгани асло сир эмас.

Тама — уятчанликнинг қунадаси. Аф-суски, баъзан ошқора, айрим ҳолатларда зимдан тамагирилик қилаётганлар ҳам йўқ эмас.

Юксакликдан тубанликка бир қадам. Бу-нинг учун киши собитлигини, ушловини йўқотиши қийоф. Одам боласида ички маъ-навий-ахлоқий барқарорлик заҳа едими, шахсий ва ижтимоий ҳаёлда нопоклик, чир-кинлик илдиш отади, ўз қадамлари учун ўзига-ўзи ҳисоб бермай қўяди, таниш-би-лишлар, қариндош-уруғлар олдиди орийати-ни, уятини, андишасини йўқотади, ҳаром-дан ҳазар қилмай қўяди.

Маҳалларда, шаҳар ва туманларда ўтқа-зилаётган маънавий мавзусидаги талбир-лар, эшиттиришлар, кўрсатувлар, матбуот-даги чиқишлар бисёр. Лекин улар ҳаммиша ҳам иймон-этиқод мезони даражасига кўтарила олмаётгани таш-

вишланарли. Шу боис онга, шуурга таъ-сир этадиган воситалардан кенгроқ фойда-ланишга кўпроқ эътиборди бўлишимиз ло-зим, деб ўйлайман

Сабоби уят, андишага путур етдими, иқтисодий ҳаётда ҳам, қунадалиқ маиший турмушда ҳам муаммолар келиб чиқавера-ди. Ишлаб чиқарувчи фаолиятида алдам-қалдамлик, қонунларга риоя қилмаслик қу-чайиб, мақсулот сифати бузилади, ишлов-чилар вақтида, тўлиқ ҳақ ололмайди. Тижоратчилар ўзларини минг оҳанга со-либ, истеъмолчилар ҳақиқа хиёнат қилади-лар. Давлат ва жамоат ташкилотларининг айрим хизматчилари риёкорликка, юзакчи-чиликка, тамагириликка ружу қўядилар. Бу-ларнинг барчаси жамиятда барқарорликни путурдан кетказди, одамларнинг рўзғори-га, давлат хазинасига қўллаб бўлмас зиён-заҳмат етказди.

Ўз ҳаёт йўлимининг белгилаб, мустақил тараққиёт сари қадам қўйганимизга қорак аср бўляпти. Кўп соҳаларда ўзлигимизни намоён этиб, муайян ютуқларга эришиб, жаҳон майдонида бўй-бастимизни тобора тўлиқ намоёиш этиб бораёпмиз. Лекин ҳаммамиз ҳам жамиятда маданий ва маъ-навий-ахлоқий ҳаётнинг барқарор тақомил-ли, иқтисодиётда бир текис ривожланиш асоси — фуқаролик, инсоний фазилатлар соҳиби бўла оляпмизми? Ҳозирги эмин-эркин замонда ҳаммининг ҳам иймон-эти-қоди бутун дея оляпмизми? Гоҳида сирди бўлаётган ноқуш ҳолатлар — ўзаро ҳурмат-сизлик, меҳр-оқибатсизлик, фарзғўйлик, фоҳишабозлик, ўғирлик, одам савдоси, ин-сон жонига қасд қилиш ва бошқа салбий воқеа-ҳодисалар шунинг оқибатидир.

Улуғ аллома Имом Ғазолий: «Кимёи саодат туркий» асарига «...Шарм мақтов-лидир ва иймоннинг қувватидир» деб таъ-кидлайди. Дарҳақиқат, шарм-ҳаё ва уят бир-ламчи, энг инсоний фазилат бўлиб, ватан-парварлик, фойдйилик, меҳнатсеварлик, умуман, маънавий-ахлоқий етуклик, бар-қамолликнинг туб негизидир. Бинобарин, одамларда бу фазилатни шакллантириш бу-тун жамиятнинг барча давлат ва жамоат ташкилотларининг қунадалиқ муҳим иши ҳисобланади. Бу билан, пировард натижа-да, жамият ўзини ўзи юксакликка кўтара-ди, ўз аъзолари турмушига барқарорлик ба-ғишлайди, инсоний поклишини қучайти-риб, демократик таъвоиллар муҳим қарор топишига эришади, қунадалиқ ҳаёт маъно-мазмунини бойитиб, уни гўзаллаштиради.

Жўра САЪДУЛЛАЕВ,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган журналист

Инсонга муҳаббат тараннуми

► МУТОЛАА

Шундай асарлар борки, уларни яна ва яна мутулаа қилгинг, адиб гавдалантирган қаҳрамонлар билан эски қадрдон дўстинг билан учрашгандек қувончни ҳис этгинг, камтар ва софдил қўшнинг каби ўша оддий одамларнинг ўзингга таниш кўринган ҳам марокли, ҳам изтиробли турмуши оламига шўнғинг келади.

XX асрнинг машҳур ёзувчиларидан ҳисобланган Чингиз Айтматовнинг қисса ва романлари ана шундай китоблар сирасига киради. Яқинда “Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Бош таҳририяти Чингиз Айтматовнинг моҳир таржумон ва таниқли адабиётшунос олим Асил Рашидов томонидан таржима қилинган барча қиссаларини илк бора бир муқова остида чоп этди. Аввало Ч.Айтматовни ўзбекчада жуда чироили ва бурро “сўйлат”ган Асил Рашидовнинг истеъдодига таҳсин айтиш лозим.

Чингиз Айтматов ижодини бизга таҳсил қилган мунаққидлар адиб салоҳиятининг нафосатдорлигини унинг ўз замондошларига талабчанлик билан ва аини пайтда муҳаббат ила боқилида кўрсатадилар. Ҳақиқатан ҳам унинг асарлари қаҳрамонлари тўғрисида ҳаётимиздан ўрин оладилар, улар қиёфасида ҳам дўстларимиз, ҳам душманларимиз гавдаланади. Бу дўстларимизга чин дилдан меҳр қўямиз, улар дуч келадиган қийинчиликларни бартараф этишга қўмаклашгимиз келади, салбий қаҳрамонлардан жирканамиз, қилишларидан нафратланамиз, аини пайтда асарда тасвирланаётган эҳтиросли воқеалар бизни ҳам ўз гирдобига тортади.

Ёзувчи ҳаётнинг энг жумбоқли сирларининг тағига етишга ҳаракат қилади, замонаси ўртага қўндаланг қўйган кескин муаммоларни четлаб ўтмайди, балки улар билан юзма-юз турлади. Мазкур тўпلامдаги илк қисса ҳам “Юзма-юз” деб аталганда рамзий маъно бор. Ушбу асарда ёзувчи кўпчилик ижодкорлар унгача мурожаат этишга журъат қилмаган мавзунини дадил кўтариб чиққан. Қисса воқеалари иккинчи жаҳон уру-

ши давом этаётган жангҳоқлардан олисдаги тоғ бағридаги қишлоқда содир бўлади. Аммо бу ерда ҳам уруш нафаси тўлиқ ҳис этилади.

...Ҳарбий эшелонлар Фарбга йўл олган: “Мана, ҳозир ҳам олисдан чанга ботиб, ҳориб-чарчаб келгандек, узун составли эшелон бир-бирига тақ-туқ урилиб, станцияга келиб тўхтади. Поезддан бирон кимса тушмади. “Бу қайси станция?” деб ҳеч ким қичқириб сўрамади ҳам: ҳориб келган бутун эшелон ширин уйкуда... Бир ордан сўнг вагондан пинҳона ажралган бир киши югурганича ариқ бўйидаги буталар орасига энгашиб бориб, кўздан ғойиб бўлди”.

Бу урушга йўл олган аскар эди. Қочоқ Исмоил уйига, оила-сига, хотини, ўли олдига сафдошларидан илгари, омон-эсон, бироқ маънавий жиҳатдан мурдадек қайтди. Унинг рафиқаси Саида Исмоилни қувонч билан қарши олади, ахир улар турмуш қургандан кўп ўтмасдан уруш туфайли бир-бирларидан жудо бўлганди. Бироқ бу қувонч узоққа чўзилмади, кўп ўтмасдан бутун оилага муҳиш қора доғ чапланади. Исмоил кўрқоқлик қилиб поезддан тушиб қолиб, қочоққа айланган, энди одамлардан яширинишга мажбур. Бу билан у жамиятдан четга чиқиб қолади. Бу қилими билан ўзини ҳам, оиласини ҳам иснодга қўйди. Бундай маълуматта чидай олмаган хотини ўли билан Исмоилни ташлаб қўлиб мажбур бўлади. Шубҳасиз, бу асар руҳини ўзбек китобхонига моҳирона етказган Асил Рашидовнинг меҳнатига таҳсин айтиш жоиз.

Таржумон Чингиз Айтматовнинг — “Жамила” қиссасини ҳам катта меҳр билан ўзбекчага ўғирганини яхши биламиз. Машҳур француз адиби Луи

Арагон “Жамила”ни “жаҳондаги энг гўзал севги қиссаси” деб атаган, у нашр этилгандан бир йил ўтмасданок, асарни француз тилига таржима қилган. “Жамила” жаҳоннинг бошқа жуда кўп тилларига ҳам ўтирилган.

Қиссада азалий анъаналарга дадил қарши бориб, бахтли бўлиш ҳуқуқи учун курашган ёш қирғиз аёлининг тақдири китобхонни чуқур ҳаяжонга солмай қўймайди. Жамила йилқичилар орасида ўсган, шадлод, сергайрат, мустаҳкам иродали, ўз қадр-қимматини билади. У эски одадлар, асрий анъаналарга қатъий қарши боришга қодир. Буни қиссада ҳикоя унинг тиллидан олиб боришдан ёш бўлса ҳам тийрак Содиқнинг укаси тезда пайқайди: “Аммо Жамила орамизда ажралиб турарди. Тўғри, у кампирлардан бир оз тортинар, уларнинг ҳурматини ҳийла қўйиб, бироқ овулдаги кўпчилик келинлардек индамай бошини куйи солиб, ўтирмас ёки тескари қараб пўнгилламас, кўнглида бориши яшириб ўтирмай, шартта гапириб қўя қолар эди”.

Жамила ногиронлиги туфайли фронтдан қайтган камтар, меҳнатсевар Дониёрда муҳаббатига муносиб инсонни топди. У бу суюқлиси билан қадрлон овулини ташлаб кетишга журъат қилганлиги — матонатни, ҳаёт синовлари олдидан довораклиги намойишига айланади.

А.Рашидов севги ва дўстликка садоқат ҳақидаги “Сарвқомат дилбарим” қиссасини ҳам ўзига хос жанрланган. Муаллиф уни ўзи “Икки ҳикоядан иборат қисса” деб ҳам атаган. Асарда ҳаёт инсон олдига қўядиган юксак талабларга жавоб бера олмаган ҳайдовчи Илс қисмати ҳақида гап боради. Илс чуқур эҳтирослари билан Асал муҳаббатини қозонади, аммо ҳаётнинг шафқатсиз синовларига бардош бера олмасдан асосий руҳий бойлигини бой беради. У аслида кўрқоқ эмас, эзгу ишларга қодир, бироқ ҳиссиётларини жийовлай олишга ожизлик қилади.

Чингиз Айтматовнинг дурдона асарлари қаторидан ўрин олган “Сомон йўли” қиссасини ҳам ҳурматли таржумонимиз ўзига

хос тарзда ўбекчага ўтирган.

Қисса қаҳрамони Тўлганой ёши улғу, бутун умри заҳматли меҳнат билан ўтган аёл. Унинг қувончи она ери, оиласи эди. Аммо лаҳзалий уруш бу бахтиёрлигини қаро ер қилди. Уч ўғли жангҳоқлардан қайтиб келмади. Эри ҳам урушда ҳалок бўлган. Келини ўзадан бола кўриб, бевақт вафот этади. Бироқ қисматнинг бу зарбалари матонатли онани бука олмайди. У бутун меҳри, фидойилигини томирларидан бегонанинг қони оқётган наварасига бахшида қилиб, оналик жасоратини кўрсатади.

Ёзувчининг халқ озаки ижоди, ривоят ва афсоналарни ўз замони воқелиги билан уйғунлаштириши илк маротаба унинг “Оқ кема” қиссасида ёрқин намоён бўлган. Бу қиссада тилга олинган воқеалар — баланд тоғлардаги ўрмон ҳўжалиги қоронғулхонаси бўлган кичик қўрғонга кечди. Бу ерда “шалпангуюлқ”, аммо жуда таъсирчан, оқ кўнгли этти яшар бола катталар орасида бир ўзи, ота-онасиз, дўстларсиз яшайди. Уни фақатгина бобоси, меҳрибон, бироқ иродасиз Мўмин чаққон яхши қўради ва унга раҳми келади. Бошқаларнинг болақай билан иши йўқ.

Лекин пиянисти, урушқоқ ва бутун овулнинг зулмқори Ўразқул ҳимоясиз боладан нафратланади ва жирканади. У Мўмин чолни ва ўз хотинини ҳўрлайди, айниқса, софдил ва беғубор болани кўргани кўзи йўқ.

Асардан очик ўнгинлилик, табиийлик, виждоннинг мустаҳкам арконларига содиқлигининг, инсоний ахлоқни бузувчилар билан мурасасиз бўлиш буюк ҳикматлари уқилади. Қисса пировадиди муаллифнинг “...се-нинг гўдак қалбинг нимани но-хуш кўрган бўлса, ҳаммасини рад этгин. Менинг овулнинг ҳам, қувончим ҳам шундан-да. Сен бир чақнаб сўнган яшин каби ҳаёт кечирдинг. Чақмоқларни само чақайди. Само эса абдий-дир. Менинг овулнинг ҳам, қувончим ҳам шундан-да” хитоб қилишда ҳақиқат тантанасига комил ишонч ҳис этилади.

“Эрта қайтган турналар” қиссасида ҳам муаллиф иккинчи жаҳон уруши йиллари воқеалари ҳақида ҳикоя қилади. Яна

олисдаги овул. Эркаларнинг деярли ҳаммаси фронтда. Қисса қаҳрамонлари — 6-,7-синф ўқувчилари ташлаб қўйилган дала-ларда ҳосил етиштириш, фронтга, оилаларига дон етказиб беришга азм қилишган. Адиб уларнинг бу матонатини тасвирлар экан, оддий қишлоқ болаларининг фидоилигига рамзий маънода таъзим қилади.

Чингиз Айтматовнинг яна бир қиссаси — “Соҳил ёқалаб чопётган олапар”да биринчи маротаба Ўрхон бобоси, отаси ва тоғаси билан овга чиққан ўн яшар Кирик билан боғлиқ воқеалар тасвирланган. Денгизни қалин туман қоплаганилиги учун овчилар ноилж аҳволда қолишади. Улар узоқ вақт денгизга алашиб юришади, емишлари ту-гаганидан сўнг эса катталар ўзларини қурбон қилиб бўлса ҳам боланинг ҳаётини ва бу билан ўз авлодлари давомийлигини сақлаб қолишга азм этишади.

Атоқли ёзувчи Чингиз Айтматовнинг қиссаларини ўқир экансиз, унинг асарлари қаҳрамонлари табиат билан уйғунлашиб кетган оддий меҳнатқаш кишилар эканлигига ғувоҳ бўласиз. Адибнинг деярли барча қиссаларида табиат алоҳида меҳр билан тасвирланиши худди шу билан изоҳланади. Бунини “Сомон йўли”даги яйдок далага тўшалган қизғалдоқ, “Алвидо, Гўлсари”даги йўрға от Танабой, “Оқ кема”даги Шохдор она бугу, “Соҳил ёқалаб чопётган олапар”даги Сув париси — Она балик рамзларидан яққол англаш мумкин.

Қиссалардаги қаҳрамонлар пок, иродаси мустаҳкам, содда бўлсалар ҳам маънавий баркамоллардир. Бу инсонлар ҳаётда фаоллар, масъулиятдан қочмайдилар, ҳаётдаги қабиҳликларга мурасасиздирлар. Шу билан бирга уларга қарши турган қора қучларни ҳам заиф дея олмай-сиз, бундай тасдиқлар жуда маккорлар, панада туриб қўққисдан ҳужум қилиш пайида бўладилар. Аммо хотимаси фожияли асарларда ҳам эзгулиқнинг ёвузлик устидан ғалаба қозонишига асло шубҳа туғилмайди.

Акмал САИДОВ,
профессор

► БАРҲАЁТ АНЪАНАЛАР

Яқинда Булунгур туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими таъаббуси билан халқимизнинг улғу фарзанди Фозил Йўлдош ўғлининг хотирасига бағишланган “Сўнмагай дўмбирам овози” номли анжуман ўтказилди. Тадбирда адабиётшунос олимлар ва таниқли ижодкорлар иштирок этди.

Қирқ достонни қўйлаган бахши

Катнашчилар дастлаб Фозил Йўлдошнинг уй-музейига ташириб буюрдилар. Бу ерга жамланган осори атиқалар орасида шоир чертган дўмбира ва Суюрқул бахшининг қўбизи йиғилганларда катта таассурот қолдири.

Шунингдек, унда Булунгур достончилиқ мактабининг шухратини эл орасида машҳур қилган Амин шоир, Чини шоир, Йўлдошбулбул, Товбузар шоир, Қурбонбек шоир, Товшоар шоир, Султонмурод шоир, Йўлдош шоир, Қўлдош шоир, Суюрқул шоир сингари сўзамол бахшилар ижоди ҳақида фольклоршунослар томонидан қўйлаб маълумотлар берилди. Хусусан, мазкур бахшичилик мактаби “Алпомиш” достонини қўйлаш маҳорати билан ажралиб турганлиги, бу ерга бошқа жойлардан бахшилар келиб маҳоратларини оширганлиги қайд этилди. Дейлик, Амин шоир “Алпомиш” достонини уч ойгача қўйлай олган экан.

— Фозил Йўлдош ўғли репертуари мавзу ва жанр жиҳатидан ранг-баранг. У қирқдан ортиқ халқ достонларини ёд билган ва юксак маҳорат билан қўйлаган. ЎзРФА Фольклор архивда Фозил Йўлдош ўғлидан ёзиб олинган “Алпомиш”, “Елгор”, “Юсуф билан Ҳимал”, “Муродхон”, “Рустамхон”, “Ошиқ Ғариб”, “Маликаи айёр”, “Тўлғоний”, “Раъно билан Сухангул”, “Очилдов”, “Назар ва Оқбутабек”, “Мулла Ғойиб”, “Маматкарим полвон”, “Йўлбарс терисини ёпинган паҳлавон”, “Бухоро подшоши Музаффархон”, “Авазхон” каби достонлар сақланиди, — дейди Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби Тўра Мирзаев. — “Алпомиш” достони унинг ижодида алоҳида ўрин тутди. “Алпомиш”нинг Фозил шоир варианти ўзбек достончилиқидан ёзиб олинган қирқча яқин вариантлари орасида энг мукаммал ва бадиий жиҳатдан баркамол ҳисобланади. Унда шоирнинг юксак достончилик маҳорати тўла намоён бўлган.

Эпос халқнинг ўтмиши, устувор анъаналари ва тарихини бадиий талқин қилган улкан меросдир. Унда юртнинг ўтмишидаги ижтимоий ҳолати, одамларнинг диний-мифологик дунёқарашини, қисқа қилиб айтганда, ҳаёт ҳақидаги тушунчалари акс этади. Дейлик, Фозил Йўлдош ўғлидан ёзиб олинган “Алпомиш” достони ижро, мазмун, тароғий тасодифий воқеалар тасвири, қаҳрамонлар саргузаштлари жараёнида қалим анъаналар сақлаб келинганлиги билан ажралиб туради.

— Фозил ота версиясидаги “Алпомиш” достони қизик жиҳатларига бой. Масалан, Ҳакимбек бобоси Алтинбийдан қолган ёй ёрдамида Алпомиш номини олади, — дейди филология фанлари доктори Шомирза Турдимов. — Аниқроғи, етти ёшида бобосининг биринж камонидан ёй тортиб Асқар тоғи чўққисини учириб юборгани учун “Алпомиш” аталади. Алпомиш исми икки қисмдан иборат: “Алп” — улкан, “помиш” — баҳодир, паҳлавон. Икки қисм қўйилганда улкан паҳлавон маъноси келиб чиқади. Достон қаҳрамонларининг аскарияти исми муайян маънони ифодалайди. Мисол учун, Алтинбий — улкан — қабила бошлиғи; Добонбий — доvon — қабила бошлиғи; Бойбўри — катта бўри (баъзи маълумотларда оқ бўри); Бойсар — катта тепа ёки оқ тепа; Кунтуғмиш — кун (қуёш) туққан; Ҳакимбек — доно, илмий, ақлий; Қалдирғоч — инсон ва Тангри ўртасидаги алоқачи қуш; Барчиной — ёввойи ўрдак каби.

Халқимиз орасида ҳали фольклоршунослар томонидан тўлиқ талқин этилмаган ўлан ва айтимлар, деҳқончилик ва чорва билан боғлиқ қўшиқлар жуда кўп. Бир қисм эртак ва ривоятлар Фозил шоирдан достонларни қозғога тушириш жараёнида ёзиб олинган. Шу маънода тадбирнинг “Сўнмагай дўмбирам овози” деб номланганда рамзийлик бор. Яъни бутунги кунда Булунгур достончилиқ мактабининг бардавомлиги, ўлмаслиги, ҳозирги пайтда ҳам халқ озаки ижодининг қўйлаб намуналарини эл орасида оғиздан оғизга ўтиб келаётганлиги бежиз эмас.

— Тадбирни ташкил этишдан мақсад фақатгина Фозил Йўлдош ўғлининг хотирлаш эмас, — дейди туман Халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими мудири Муҳиддин Қиличов. — Унинг тилсозида шу ерда яшаб ўтган барча бахши боболаримизни ёдга олиш, халқ озаки ижоди намуналарини тўплаб, нашр этган ва халқимиз таъғатган олимларимиз меҳнатларини қўйлаб-қувватлашдан иборат. Ўз даврида Фозил отадан қирқча яқин достоннинг ёзиб олинишида қўйлаб фольклоршуносларнинг заҳмати синган. Ҳозир ҳам айрим мухтаassisлар халқимиз орасидаги қўшиғу маталларни ёзиб олиб, нашр этиш тарадудиди.

Мазкур анжуман олимлар ва кенг жамоатчилик вакиллари ўртасида давом этган самимий мулоқот билан йиғилганларнинг ёдида қоладиган бўлди.

Малика СУЮНОВА,
ЎЗМУ журналистика факультети
IV босқич талабаси

КИТОБ СОТУВЧИ китобхон бўлса...

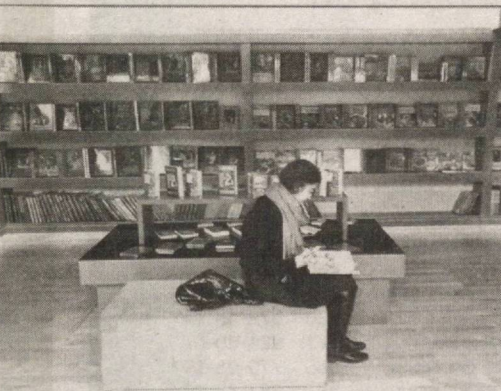
► МУЛОҲАЗА

Бир китоб сотувчи амакини биламан. Ёши анча улғу, мутулаа қилиш жону дили. Дўконга қачон кирсам, қўлида бадиий китоб, хаёлан шу асар қаҳрамонлари дарди, ташвишига “шўнғиб” кетган бўлади. Сўзлари самимий, бамаъни, фикрлари теран, насиҳатлари ибратомуз. Руҳан тетик амакининг суҳбатларини тинглаб зерикмайсиз. Инсонга хос барча гўзал хислатларга эга бўлмоқ учун мутулаани ҳаёт мазмунига айлантириш лозим экан, дейсан киши ўша китобхон сотувчини эсга олганда.

Яқинда ўртоғимнинг туғилган кунига китоб совға қилиш учун шаҳар марказидаги бошқа бир дўконга кирдим. Турли жанр ва йўналишдаги асарлар, болалар адабиётидан тортиб, халқ озаки ижоди, барча фанларга оид нашрлар, қўланмалар, айниқса, уларнинг муқовасидаги чироили сура-ратлар жавонларга кўрк бағишлаб турибди. Ичига “шўнғиб” чиқмаганимча барчасини харид қилгинг келаверади.

Уртоғим руҳият манзаралари ёритилган асарларга қизиқади. Уни хурсанд қилиш учун айнан ўшандай китоб танлашим зарур. Сарлавҳаси танловимга яқин, аммо муаллифи нотаниш бўлган бир китобни қўлимга олдим-да, китобнинг савиясини билиш мақсадида сотувчига саволмуз қарадим. У

қулоғига тақилган “наушник”ни олиб, шу китобни харид қилмоқчи, деб ўйлади, шекилли, китобнинг нархини, кўпчилик шундан сўраётганини айтди. Мен ундан асарнинг қис-қача мазмуни ҳақида нимадири билиш, билимаслигини сўрадим. У эса, норози қиёфада китобнинг фақат нархитгина унга маълум экани, мутулаа уни умуман қизиқтирмаётганини билдирди. Агар ўша адабиётнинг мазмуни қизиқтирса, ўзим ўқиб оларимшман...

Бундай сотувчига китоблар ҳақида ҳар қанча ваъз ўқима бари бекор. Аммо шуғулланаётган соҳасига нисбатан муносабат билдиришни лозим топдим. Тадбиркор агар ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулотни, унинг сифати, яроқ-лилик мулдатга ҳақида тўлиқ тушунчага, маълумотга эга бўлмаса, уни сотишга, истеъмолчи сало-матлигини, қолаверса, унинг маблағини хатарга

қўйишга ҳаққи йўқ. Савдогар ҳам растасидаги барча маҳсулотни бўйича тўлиқ ахборотга эга бўлиши керак. Масалан, сотаётган кийимни қарда ишлаб чиқарилган, материалли қанақа, сифати нархига мосми? Харидор шуларга ишонч ҳосил қилолсагина, сотувчининг моли бозорда ўрнини топа олади. Яхши китоб ҳам жамият маънавиятининг бойлишига хизмат қиладиган энг қимматли маҳсулот.

Таниқли публицист ва ёзувчи Ашуралӣ Жўраев айтганидек, “Маънавий борлиқ, маънавий коинотнинг энг буюк чўққиси бу — китобдир”. Шундай экан, унинг олди-сотдиси билан шуғулланганидан шакс шунчаки ҳисоб-ки-тобни яхши билиши ёки харидорларга хушмуомала бўлиши қиёфа қилмайди. У ҳар жиҳатдан камолга етган, ўқимшли, дунёқараши, фикрлаш доираси кенг, яхшигина китобхон

бўлиши ҳам керак, назаримизда. Тўғри, дўконга келган ҳар битта асарни ўқиб чиқишнинг имкони йўқ. Аммо уларнинг қис-қача мазмуни билан муқад-дима ёки хотима (айниқса, бадиий китобларда) орқали ҳам танишиш мумкин-ку! Ҳеч бўлмаганда қандай го я илгари сурилганини билимай туриб, “олинг, зўр китоб, кўпчиликка шу ман-зур бўлаяпти” қабилида иш-олиб бориши инсофдан бўлмаса керак.

Сотувчи китобхон бўл-са, нафақат ўзи кўзлаган шахсий даромадига эри-шади, балки китоб ихлос-мандлари маънавий эҳти-ёжларига мос китоб тан-лашларида тўғри йўналиш бера олади. Бу, албатта, унинг “қиммати” эмас, асосий вазифасидир.

Асқад Мухторнинг фикрлар хазинасида шун-дай ҳикмат бор: “Китоб-нинг харид қилингани эмас, ўқилгани ҳисоб”. Бу ҳақиқат ҳаммага тегишли.

Биз шахсий кутубхонамиз-ни китоб-журналларга ҳар қанча тўлдирганимиз билан, уларни ўқимасак, уқиб хулоса чиқармасак, яқинларимизга улардан олинган сабоқларни етказ-масак, нашрлар “бебаҳо хазина” эмас, шунчаки жавонни безовчи “бежи-рим матоҳ”га айланади, маънавий аҳамияти эса ўзидагина сақланиб қола-ди. Китоб сотувчи ҳам бир кунда қанча маҳсулотни со-тигани эмас, нашриёт-ларда инсон фалсафаси, ҳаёт ҳақиқатлари уйғун-лашган қандай асарлар чоп этилаётгани, бутунги куннинг ўқувчиси эътибо-рини қайси йўналишдаги китоблар тортаётгани би-лан қизиқса, мақсадга му-вофиқ бўлади.

Кўп бор таъкидланган-лик, компьютер, интер-нет, уяли алоқа воситаси, деган тушунчалар шу қалар оммалашдики, ҳаёт тарзини улгарис тасаввур қилишнинг имкони бўл-май қолди. Кўпчилигимиз ҳаётда ёки ён-атрофи-мизда бўлаётган воқеа-ҳолисалар, аниқликлардан хабардор бўлиш учун га-зета “тиктилаган”дан кўра сайтларга киришни афзал биламиз. Транспорт воси-таларига чиққанамизда ҳам нашрларда қайси бир ижодкор, олим, ишлаб чи-қарувчининг ижодий иши, спортчининг ютуғи ёри-тилгани эмас, кўп сонли “мухлис”га эга сайтда па-лончи юлдузлар ҳақида шов-шувли хабар эълон қилингани қулоқча чали-нади. Бир қарашда “Ола-лар китоб, газета ўқимай

Зебо КҮТЛИЕВА

Босмахона манзили: Тошкент шахри, Навоий кўчаси, 30-уй.